



Program pomocy postpenitencjarnej na lata 2027–2029

ZATWIERDZAM

Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

/podpisano elektronicznie/

Spis treści

Spis treści	2
Słowniczek i wykaz skrótów	3
1. Wstęp	6
2. Ramy prawne programu.....	9
2.1 Otoczenie prawne programu	9
2.2 Powiązanie z innymi dokumentami	14
3. Diagnoza Stanu Pomocy Postpenitencjarnej	14
3.1 Cel i zakres analizy	14
3.2 Dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej.....	14
3.3 Dane statystyczne dotyczące zawodowych kuratorów sądowych	27
3.4 Dane statystyczne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej.....	32
3.5 Główne wnioski i rekomendacje płynące z diagnozy	37
3.6 Wyniki badania ankietowego beneficjentów programu	38
3.7 Podsumowanie diagnozy i uzasadnienie interwencji.....	43
4. Cele programu.....	44
4.1 Cel główny	44
4.2 Cele szczegółowe	44
4.3 Grupa docelowa i okresy wsparcia	44
4.4 Zakres pomocy w podziale na grupy docelowe:.....	45
4.5 Podstawowe warunki udzielania pomocy	46
4.6 Podmioty Udzielające Wsparcia.....	46
4.7 Docelowy Model pomocy postpenitencjarnej w podziale na Realizatorów	48
5. Priorytety i odbiorcy programu	50
5.1 Priorytety programu.....	50
5.2 Wnioskowanie o wsparcie	50
6. Wskaźniki realizacji celów	51
7. Ramy finansowe realizacji Programu	52
7.1 Zasady finansowania	53
7.2 Założenia finansowe realizacji programu w latach 2027–2029	53
7.3 Zasady funkcjonowania i dystrybucji środków.....	63
7.4 Analiza wydatków w latach 2020–2025.....	64

7.5	Budżet i podział środków na 2026 rok	64
7.6	Plany i założenia programu od 2027 roku (PPP 2027–2029)	64
8.	Indykatywny harmonogram realizacji konkursów i naborów w ramach programu.....	65
8.1	Konkurs ofert dla organizacji pozarządowych.....	65
9.	System realizacji programu	67
9.1	Zarządzanie i odpowiedzialność.....	67
9.2	Proces realizacji.....	67
9.3	Monitoring	67
9.4	Zarządzanie ryzykiem	67
9.5	Kontrola realizacji Programu	67
9.6	Ewaluacja	68
9.7	Nadzór nad realizacją Programu	68
9.8	Informacja, komunikacja i promocja	70
10.	Analiza statystyczna kanałów dotarcia (ankiety wstępne beneficjentów określające źródło wiedzy o programie).	72
10.1	Zmiana druku PEN0026 Informacja o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej	72
10.2	Wprowadzenie jednolitego standardu udzielania pomocy przez zawodowych kuratorów sądowych oraz wzoru wniosków	72

Słowniczek i wykaz skrótów

Skrót lub pojęcie	Znaczenie
Analiza ryzyka	Proces identyfikowania i oceny zdarzeń, które mogą utrudnić realizację Programu lub prawidłowe wykorzystanie środków Funduszu.
Beneficjent	Osoba uprawniona, która otrzymała co najmniej jedną formę pomocy w ramach Programu.
Cel główny	Nadrzędna zmiana, do której osiągnięcia przyczynia się realizacja Programu.
Cel szczegółowy	Wyodrębniony rezultat służący realizacji celu głównego.
Działanie	Zespół czynności podejmowanych przez realizatora w celu osiągnięcia produktu lub rezultatu.
Dysponent Funduszu	Minister Sprawiedliwości wykonujący zadania związane z

	zarządzaniem Funduszem.
Grupa docelowa	Osoby pozbawione wolności, osoby zwalniane z zakładów karnych lub aresztów śledczych oraz osoby im najbliższe, które mogą zostać objęte pomocą.
Kompleksowość pomocy	Udzielanie różnych, wzajemnie uzupełniających się form wsparcia, odpowiednio do rozpoznanych potrzeb osoby uprawnionej.
Kontrola	Czynności służące ustaleniu zgodności realizacji zadania z prawem, Programem, umową, planem finansowym oraz stanem faktycznym.
Kontrola doraźna	Kontrola przeprowadzana poza planem kontroli, w szczególności w związku z informacją o możliwej nieprawidłowości lub istotnym ryzyku.
Kontrola planowa	Kontrola ujęta w zatwierdzonym okresowym planie kontroli.
Kontrola sprawdzająca	Kontrola służąca zweryfikowaniu wykonania zaleceń pokontrolnych.
Koordinacja pomocy	Uzgodnianie działań realizatorów, wymiana niezbędnych informacji oraz kierowanie osoby uprawnionej do właściwej formy wsparcia.
Kwalifikowalność wydatku	Zgodność wydatku z przepisami, Programem, umową, dokumentacją konkursową i zatwierdzonym planem rzeczowo-finansowym.
Monitoring	Systematyczne zbieranie i analizowanie danych o postępie rzeczowym i finansowym, wskaźnikach, odchyleniach oraz ryzykach.
Nadzór	Bieżące działania dysponenta Funduszu służące zapewnieniu prawidłowej i zgodnej z celami realizacji Programu.
Osoba uprawniona	Osoba należąca do grupy docelowej, której pomoc może zostać udzielona zgodnie z obowiązującymi przepisami.
Plan rzeczowo-finansowy	Dokument określający działania, terminy, zakładane produkty i rezultaty oraz wydatki związane z realizacją zadania.
Podmiot kontrolowany	Realizator lub inny podmiot wykorzystujący środki Funduszu, wobec którego prowadzone są czynności kontrolne.
Podwójne finansowanie	Sfinansowanie tego samego wydatku albo świadczenia więcej niż jeden raz ze środków publicznych.
Produkt	Bezpośredni i policzalny wynik działania, np. liczba osób objętych pomocą albo liczba przeprowadzonych szkoleń.
Program Wolnościowy	Działania niezbędne dla przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu realizowane zgodnie z art. 164 ustawy kkw.
Readaptacja społeczna	Proces przygotowania osoby do samodzielnego, odpowiedzialnego i zgodnego z prawem funkcjonowania po zwolnieniu.
Realizator	CZSW, sąd udzielający pomocy za pośrednictwem zawodowych kuratorów sądowych albo organizacja pozarządowa wykonująca

	zadanie finansowane ze środków Funduszu.
Rejestr ryzyk	Dokument zawierający opis zidentyfikowanych ryzyk, ocenę ich znaczenia, działania zaradcze, terminy oraz osoby odpowiedzialne.
Rezultat	Mierzalna zmiana osiągnięta u beneficjenta lub w sposobie funkcjonowania systemu dzięki realizacji działania.
Sprawozdanie rzeczowo-finansowe	Informacja o wykonanych działaniach, osiągniętych wskaźnikach i wykorzystaniu środków.
Trwałość rezultatu	Utrzymanie osiągniętej zmiany przez określony czas po zakończeniu udzielania pomocy.
Wartość bazowa	Wartość wskaźnika przed rozpoczęciem realizacji Programu albo na początku okresu pomiaru.
Wartość docelowa	Planowana wartość wskaźnika, która powinna zostać osiągnięta w określonym terminie.
Wskaźnik	Mierzalna wielkość służąca ocenie wykonania działania lub osiągnięcia rezultatu.
Wskaźnik produktu	Wskaźnik określający skalę bezpośrednio wykonanych działań.
Wskaźnik rezultatu	Wskaźnik określający zmianę osiągniętą dzięki udzielonemu wsparciu.
Zalecenia pokontrolne	Działania naprawcze wskazane podmiotowi kontrolowanemu wraz z terminem ich wykonania.
AŚ	areszt śledczy
CZSW	Centralny Zarząd Służby Więziennej
DFN	Departament Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej w Ministerstwie Sprawiedliwości
DWOiP	Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości
Fundusz	Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Fundusz Sprawiedliwości
kk	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny
kkw	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
NGO	organizacja pozarządowa realizująca zadanie finansowane ze środków Funduszu
OISW	okręgowy inspektorat Służby Więziennej
ZK	zakład karny

1. Wstęp

Wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz prawne i faktyczne następstwa izolacji penitencjarnej stanowią jeden z najbardziej złożonych i kontrowersyjnych obszarów prawa karnego wykonawczego. Kara pozbawienia wolności, będąca środkiem o charakterze izolacyjnym, poddawana jest intensywnej krytyce zarówno z perspektywy skuteczności, jak i zgodności z zasadami humanitaryzmu oraz ochrony praw człowieka. Równocześnie narastają wyzwania związane z reintegracją społeczną osób opuszczających zakłady karne, których marginalizacja i stygmatyzacja utrudnia powrót do społeczeństwa i sprzyja recydywie. Kara pozbawienia wolności coraz częściej postrzegana jest jako środek o niskiej efektywności prewencyjnej i resocjalizacyjnej, generujący wysokie koszty społeczne i ekonomiczne. Izolacja penitencjarna prowadzi do głębokiej ingerencji w sferę praw i wolności jednostki, wywołując skutki nie tylko prawne, ale i psychospołeczne, w tym deprivację potrzeb, stygmatyzację oraz procesy degradacji i depersonalizacji. Poza funkcją represyjną (odwet) i resocjalizacyjną (prewencja indywidualna) kary pozbawienia wolności istnieje jeszcze funkcja odstrasżająca innych od wejścia na drogę przestępczą (prewencja ogólna), która jest równie istotna. Wszystkie funkcje są ważne i oczekiwanie, by je godzić, jest naturalne.

O potrzebie reformowania kary pozbawienia wolności i poszukiwania skutecznych form organizacyjnych dla systemów penitencjarnych przekonywać powinny rozmiary populacji osób karnie izolowanych na całym świecie, a zwłaszcza tendencje w tym zakresie. Aktualne rozmiary populacji osadzonych, a zwłaszcza trendy z ostatnich 20 lat przedstawiają mało optymistyczny obraz. Szacowana w oparciu o dane gromadzone przez Institute for Criminal Policy Research w Londynie (R. Walmsley, World Prison Population List. Thirteenth edition¹) populacja skazanych na świecie to około 10 milionów 770 tysięcy osób. W tym największymi systemami penitencjarnymi na świecie są: USA – 2,2 mln, Chiny – 1,69 mln, Brazylia – 811 tys., Indie – 478 tys., Rosja – 471 tys., Tajlandia – 309 tys., Turcja – 291 tys., Indonezja – 266 tys., Meksyk – 220 tys., Iran – 189 tys. i Filipiny – 165 tys. Polska należy do państw o wysokim wskaźniku prizonizacji. W skali europejskiej zaliczamy się do największych systemów penitencjarnych na kontynencie. Według danych Centralnego Zarządu Służby Więziennej w 2025 r. liczba osadzonych średnio wynosiła 70 035, w tym: 61 194 skazanych, 7 697 tymczasowo aresztowanych i 1 144 ukaranych.

Od pierwszego dnia osadzenia w jednostce penitencjarnej powinny być przeprowadzone badania w zakresie oszacowania ryzyka powrotu do przestępstwa (predykcja recydywy), uwzględniające w szczególności wrażliwe typy zachowań kryminalnych (np.: agresja, przemoc seksualna, uzależnienie), a także ustalenie ryzyka zagrożenia dla potencjalnej ofiary i społeczności lokalnej. Najpełniejszym wyrazem dbałości o ofiary przestępstw jest próba uruchomienia mechanizmów sprawiedliwości naprawczej i kompensacji szkody. W przypadkach, gdy tego typu działania nie byłyby wskazane, warto zadbać o uruchomienie mechanizmów i środków zabezpieczenia ofiary i otoczenia społecznego sprawcy.

W toku wykonywania kary szczególny nacisk powinien być położony na ustalenie cech kryminogennych przestępcy (czynniki etiologiczne skłaniających lub ułatwiających popełnianie przestępstw przez konkretnego skazanego). Obok tych ustaleń warto określić drugą stronę obrazu przestępcy, czyli określić jego pozytywne cechy czy zasoby ochronne (tzw. indywidualny zasób potrzeb niekryminogennych). W niektórych przypadkach czynione ustalenia powinny przyjąć wymiar uszczegółowionej, specjalistycznej diagnozy w ramach badań psychologicznych, psychiatrycznych lub seksuologicznych. Środki i metody oddziaływania penitencjarnego nie mogą być, jak to zdarzało się

¹ Dane na październik 2021 r.

często w przeszłości, stałym, utartym zestawem działań uniwersalnych (takich samych dla wszystkich skazanych). Nowe podejście do skazanych powinno zasadzać się na dbałości o wypracowanie i wdrożenie indywidualnego schematu oddziaływań korekcyjnych lub terapeutycznych w stosunku do konkretnego sprawcy. Wszystkie działania powinny być stale monitorowane i poddawane ocenie, a w miarę potrzeb modyfikowane, tak w ujęciu indywidualnym, jak i w kontekście efektywności całego systemu (stała ocena indywidualna i programowa).

Osoby opuszczające zakłady karne napotykają na bariery społeczne, ekonomiczne i psychologiczne, które utrudniają skuteczną reintegrację. Stygmatyzacja, rozpad więzi rodzinnych, często niezrozumienie zmian, które zaszły na świecie w trakcie odbywania kary, wykluczenie cyfrowe, brak kwalifikacji zawodowych i trudności w znalezieniu pracy prowadzą do marginalizacji i zwiększają ryzyko powrotu do przestępstwa. Pomoc materialna (wsparcie finansowe, rzeczowe, pomoc mieszkaniowa, podnoszenie kwalifikacji) stanowi podstawowy element wsparcia po wyjściu na wolność. Wsparcie psychologiczne i terapeutyczne jest niezbędne dla przezwyciężenia skutków izolacji, traumy oraz uzależnień. Doradztwo zawodowe, szkolenia i pośrednictwo pracy mają kluczowe znaczenie dla odbudowy pozycji społecznej i ekonomicznej byłych więźniów. Poradnictwo prawne pomaga w rozwiązywaniu problemów związanych z zadłużeniem, sprawami rodzinnymi i innymi kwestiami prawnymi.

Pomoc postpenitencjarna stanowi kluczowy element polityki społecznej i kryminalnej, mający na celu wsparcie osób opuszczających zakłady karne oraz ich rodziny w procesie ich społecznej readaptacji. Do głównych zadań tej formy wsparcia instytucjonalnego, która stanowi istotny składnik polityki kryminalnej państwa, zaliczyć należy:

- 1) minimalizację ryzyka powrotu do przestępstwa poprzez wsparcie w odbudowie pozycji społecznej i zawodowej;
- 2) przeciwdziałanie stygmatyzacji i wykluczeniu społecznemu byłych skazanych oraz członków ich rodzin;
- 3) wzmacnianie samodzielności i odpowiedzialności osób opuszczających zakłady karne;
- 4) ochronę praw człowieka i zapewnienie humanitarnego traktowania po odbyciu kary.

Skuteczna i efektywnie zorganizowana pomoc postpenitencjarna powinna być maksymalnie zindywidualizowana, co oznacza dostosowanie działań do potrzeb, wyzwań i sytuacji życiowej każdej osoby opuszczającej zakład karny oraz potrzeb rodzin skazanych. Istotna jest kompleksowość podejmowanych działań, wyrażająca się wsparciem w różnych sferach życia: materialnej, zawodowej, rodzinnej, psychologicznej i społecznej. Dobrze przygotowany system wsparcia zakłada daleko idącą współpracę instytucjonalną, realizowaną w ramach skoordynowanych działań pomiędzy służbą więzienną, zawodowymi kuratorami sądowymi, pomocą społeczną, organizacjami pozarządowymi, pracodawcami oraz lokalnymi społecznościami. Bardzo pożądanym elementem tej działalności jest realne i aktywne zaangażowanie skazanych w proces planowania i realizacji działań readaptacyjnych.

Najważniejszymi obszarami pomocy postpenitencjarnej w perspektywie doświadczeń współczesnych systemów penitencjarnych są działania w obszarze:

- 1) wsparcia w znalezieniu pracy – umożliwienia podjęcia zatrudnienia i zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych;
- 2) pomocy mieszkaniowej – zapewnienia tymczasowego lub stałego miejsca zamieszkania;
- 3) opieki psychologicznej i terapeutycznej – wsparcia w radzeniu sobie z problemami emocjonalnymi i uzależnieniami;
- 4) pomocy prawnej i administracyjnej – ułatwienia załatwiania spraw urzędowych i prawnych;

- 5) wzmacniania lub odtwarzania więzi rodzinnych – pomocy w odbudowie relacji z bliskimi i integracji ze środowiskiem lokalnym.

Sytuacja osób skazanych opuszczających zakłady karne oraz ich rodzin w Polsce jest skomplikowana i wiąże się z wieloma wyzwaniami. Proces readaptacji społecznej często napotyka na liczne przeszkody, zarówno materialne, psychologiczne, jak i społeczne. Osoby te borykają się z takimi problemami, jak trudności w reintegracji społecznej wynikające z braku kompleksowego wsparcia czy ograniczony dostęp do pomocy społecznej².

Osoby skazane po odbyciu kary pozbawienia wolności często napotykać także na trudności w znalezieniu zatrudnienia oraz miejsca zamieszkania, co wynika z braku odpowiednich kwalifikacji zawodowych oraz społecznej stygmatyzacji związanej z odbyciem kary³. Oprócz tego w wielu miejscach pracy wymagane jest oświadczenie lub zaświadczenie o niekaralności. Stygmatyzacja byłych skazanych prowadzi do ich marginalizacji i utrudnia powrót do normalnego życia.

Pomoc postpenitencjarna jest pewnego rodzaju pomocą społeczną skierowaną do osób, które opuściły zakład karny lub areszt śledczy, a także ich rodzin. Wsparcie polega między innymi na udzieleniu pomocy psychologicznej, prawnej, pomocy w znalezieniu pracy lub odbyciu szkoleń, które umożliwiają zdobycie nowych umiejętności i zwiększają szansę na zatrudnienie, pomocy w znalezieniu lokum. Stanowi to wsparcie procesu resocjalizacji, działając tym samym na rzecz zapobiegania powrotowi do przestępstwa. Wsparcie udzielane jest przez szereg podmiotów tj. fundacje, stowarzyszenia, Służbę Więzienną, zawodowych kuratorów sądowych, ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, a także urzędy pracy.

Pomoc postpenitencjarna finansowana ze środków Funduszu i realizowana przez organizacje pozarządowe jest ważnym elementem polityki readaptacji społecznej osób opuszczających jednostki penitencjarne. Działalność tych ośrodków jest uzupełnieniem zadań realizowanych przez Służbę Więzienną oraz zawodowych kuratorów sądowych, którzy skupiają się przede wszystkim na:

- 1) pomocy w formie finansowej na etapie opuszczania jednostek penitencjarnych;
- 2) organizowaniu szkoleń i kursów podnoszących kompetencje społeczne i kwalifikacje zawodowe podczas pobytu w jednostce penitencjarnej;
- 3) wyrobieniu dowodu osobistego oraz świadczeniach rzeczowych tj. zapewnieniu odzieży i obuwia, biletów.

Doświadczenia z lat 2020–2025 dowodzą potrzeby kontynuacji działania dotychczasowej Sieci Ośrodków Pomocy Postpenitencjarnej.

Program pomocy postpenitencjarnej na lata 2027–2029 jest kontynuacją poprzednich programów:

- 1) „Programu Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020–2022” (PPP 2020–2022);
- 2) „Programu Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023–2025” (PPP 2023–2025);
- 3) Programu Pomocy Postpenitencjarnej na 2026 rok.

Treść obecnego programu została zaktualizowana w stosunku do poprzednich edycji. Monitoring wdrażania PPP 2020–2022 i PPP 2023–2025 potwierdził skuteczność realizacji głównego celu, jakim jest udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych

² Najwyższa Izba Kontroli, *Życie po więzieniu*, dostępne w: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/pomoc-spoeczna-dla-bylych-osadzonych.html>, [dostęp: 14.01.2026 r.]

³ Fundacja Lumus, *Pomoc postpenitencjarna*, dostępne w: <https://lumus.org.pl/projekt/pomoc-postpenitencjarna/>, [dostęp 14.01.2026 r.]

i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym. Skuteczność ta znajduje odzwierciedlenie w osiągniętych wskaźnikach.

Wnioski z podsumowania wdrażania poprzednich programów oraz aktualna diagnoza sytuacji w obszarze pomocy osobom osadzonym i wychodzącym na wolność, a także ich bliskim, stanowią podstawę do określenia priorytetów i działań w obecnym programie.

Diagnoza zawarta w programie dotyczy sytuacji skazanych i ich rodzin, efektywności dotychczasowych programów oraz potencjału CZSW, zawodowych kuratorów sądowych i NGO.

Określone na podstawie diagnozy priorytety i działania koncentrują się na obszarach:

- 1) readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze;
- 2) zapobieganiu recydywie;
- 3) wsparciu w usamodzielnianiu się;
- 4) wspieraniu integracji na rynku pracy;
- 5) pomocy psychologicznej i terapeutycznej;
- 6) pomocy prawnej i socjalnej;
- 7) pomocy rodzinom i bliskim osób odbywających karę pozbawienia wolności lub zwalnianych z zakładów karnych.

Celem niniejszego Programu pomocy postpenitencjarnej na lata 2027–2029 jest syntetyczne przedstawienie głównych założeń i kierunków pomocy udzielanej osobom osadzonym, wychodzącym na wolność oraz osobom im najbliższym przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, zawodowych kuratorów sądowych i organizacje pozarządowe ze środków Funduszu z jednoczesnym uwzględnieniem długofalowych założeń w zakresie reintegracji społecznej, przeciwdziałania recydywie, wzmacniania więzi rodzinnych oraz budowania systemowego wsparcia środowiskowego dla byłych skazanych i ich rodzin.

Program ma być wyznacznikiem kierunków priorytetów i działań, które w całości będą finansowane ze środków Funduszu. Program ma wskazywać cele i kierunki pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym.

2. Ramy prawne programu

2.1 Otoczenie prawne programu

W celu efektywnej realizacji zadań związanych z pomocą postpenitencjarną stworzony został, na mocy art. 43 kkw, Fundusz, którego jednym z zadań jest finansowanie działań z obszaru pomocy postpenitencjarnej.

Fundusz jest państwowym funduszem celowym ukierunkowanym na pomoc pokrzywdzonym i świadkom, przeciwdziałanie przestępczości oraz pomoc postpenitencjarną, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości.

Program opracowano na podstawie przepisów obowiązujących w dniu jego zatwierdzenia. Zmiana zakresu zadań lub form pomocy wymagająca zmiany podstawy prawnej może zostać uwzględniona dopiero po wejściu odpowiednich przepisów w życie.

Przychodami Funduszu są środki pieniężne pochodzące z:

- 1) orzeczonych przez sądy nawiązek oraz świadczeń pieniężnych;
- 2) potrąceń w wysokości 7% wynagrodzenia przysługującego za pracę skazanych zatrudnionych w formach określonych w art. 121 § 2 kkw;
- 3) wykonania kar dyscyplinarnych, o których mowa w art. 143 § 1 pkt 7 kkw;

- 4) spadków, zapisów i darowizn;
- 5) dotacji, zbiorów i innych źródeł.

Minister Sprawiedliwości, zgodnie z § 2 rozporządzenia, ogłasza programy na realizację zadań Funduszu. Program ten zawiera w szczególności informacje o rodzaju zadań realizowanych w ramach programu, wysokości środków przeznaczonych na realizację programu oraz warunkach realizacji zadań. Program ten ogłasza się w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP).

Katalog form pomocy określa § 39 rozporządzenia w sprawie Funduszu. Program nie rozszerza tego katalogu i nie stanowi samodzielnej podstawy przyznania świadczenia.

W ramach tych działań wymienia się:

- 1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielania schronienia w ośrodku dla bezdomnych;
- 2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;
- 3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej;
- 4) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- 5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień;
- 6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej;
- 7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy;
- 8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie;
- 9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy;
- 10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;
- 11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie;
- 12) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych;
- 13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie:
 - a) żywności lub bonów żywnościowych,
 - b) odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych,
 - c) biletów komunikacji publicznej,

- d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych,
 - e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
 - f) pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych,
 - g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych,
 - h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek;
- 14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.

W dalszej części programu dane zgromadzone w latach 2020–2025 przedstawiono zgodnie z katalogiem form pomocy oraz nazewnictwem obowiązującym w okresie ich sprawozdawania. Obejmują one również pomoc udzielaną w formie bonów żywnościowych i towarowych.

Pomoc postpenitencjarna realizowana w ramach środków finansowych zgromadzonych na koncie Funduszu przyjmuje formę pomocy na wniosek lub z urzędu. Z wnioskiem o udzielenie pomocy może wystąpić osoba uprawniona do jej uzyskania, a także prokurator, obrońca lub pełnomocnik oraz przedstawiciel skazanego, ustanowiony na podstawie art. 42 § 1 kkw. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie odnoszące się do wskazanego zakresu i celu pomocy. Osoby pozbawione wolności i zwalniane z zakładów karnych lub aresztów śledczych składają wniosek do właściwego dyrektora jednostki penitencjarnej, zaś osoby zwolnione z zakładów karnych lub aresztów śledczych i osoby im najbliższe oraz osoby najbliższe dla osób pozbawionych wolności – do zawodowego kuratora sądowego miejsca pobytu osoby uprawnionej do uzyskania pomocy.

Świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny do osiągnięcia jej celu. Osobom zwolnionym z zakładów karnych lub aresztów śledczych oraz ich najbliższym przysługuje ona maksymalnie przez 6 miesięcy od dnia zwolnienia. W szczególnych przypadkach, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy, okres ten może zostać przedłużony do 12 miesięcy⁴.

Pomoc postpenitencjarna to konieczny i racjonalnie uzasadniony element polityki kryminalnej państwa, wpisany na trwałe w schemat stosowania i wykonywania kar. Działania w tym obszarze mają ogromne znaczenie dla podtrzymania efektów społecznej readaptacji skazanych. Skuteczna pomoc postpenitencjarna jest niezbędna, aby przeciwdziałać negatywnym skutkom izolacji więziennej, takim jak utrata zdolności do regulowania zobowiązań finansowych oraz osłabienie więzi społecznych i rodzinnych. Pozwala ona osobom opuszczającym zakład karny na stopniowe odzyskiwanie kontroli nad własnym życiem, odbudowę poczucia własnej wartości oraz reintegrację ze społeczeństwem. Odpowiednio prowadzona pomoc ogranicza ryzyko recydywy, przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa publicznego i wzmacnia spójność społeczną. Pomoc postpenitencjarna powinna być traktowana jako inwestycja w bezpieczeństwo społeczne i rozwój kapitału ludzkiego. Jej skuteczność zależy od kompleksowości, indywidualizacji oraz szerokiej współpracy różnych podmiotów zaangażowanych w proces readaptacji. Tylko takie podejście daje realną szansę na skuteczną reintegrację byłych skazanych i ograniczenie negatywnych skutków izolacji więziennej.

Realizacja pomocy postpenitencjarnej opiera się na przepisach prawa krajowego oraz aktach wykonawczych i dokumentach międzynarodowych. Kluczowe regulacje obejmują:

⁴ Wcześniej okresy te wynosiły odpowiednio 3 i 6 miesięcy. § 41 rozporządzenia został zmieniony rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. poz. 1715).

- 1) kodeks karny wykonawczy:
 - a) art. 41 § 1–2 – określa zakres pomocy i podmioty odpowiedzialne za jej udzielanie (organy administracji rządowej i samorządowej, zawodowi kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe),
 - b) art. 43 § 9–10 – reguluje powierzenie realizacji zadań jednostkom spoza sektora finansów publicznych w trybie otwartego konkursu ofert oraz zasady zawierania umów,
 - c) art. 43 § 15 – ustala zasadę stosowania przepisów ustawy o finansach publicznych w przypadku nieprawidłowego wykorzystania dotacji,
 - d) art. 164–166 – określa przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu oraz udzielanie pomocy doraźnej,
 - e) art. 173 § 1 – definiuje rolę zawodowego kuratora sądowego w readaptacji społecznej i zapobieganiu recydywie;
- 2) ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (art. 2) – określa zadania Służby Więziennej, w tym oddziaływania penitencjarne, przygotowanie do readaptacji oraz współpracę z zawodowymi kuratorami i organizacjami pozarządowymi;
- 3) ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (art. 1) – stanowi, że kuratorzy sądowi realizują określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu;
- 4) ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych:
 - a) art. 151 – ustala zasady zlecania zadań organizacjom pozarządowym i udzielania dotacji celowych,
 - b) art. 168 – reguluje zwrot niewykorzystanych dotacji i naliczanie odsetek,
 - c) art. 169 – reguluje zwrot dotacji pobranych nienależnie lub w nadmiernej wysokości;
- 5) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości:
 - a) § 2 – określa zasady ogłaszania programów realizowanych ze środków Funduszu,
 - b) § 39 – zawiera katalog form pomocy (m.in. zakwaterowanie, dopłaty do czynszu, szkolenia, pomoc rzeczowa),
 - c) § 40–41 – reguluje zasady oraz tryb udzielania pomocy oraz okres jej świadczenia.

Obowiązujący kkw stworzył szerokie pole do realizacji zasady współdziałania ze społeczeństwem w toku wykonywania kar i w zakresie pomocy postpenitencjarnej. Przepisy rozdziału VII (art. 38–43 kkw) wskazują na potrzebę organizowania i świadczenia wszechstronnej pomocy w społecznej readaptacji skazanych oraz ich rodzin. Pomoc ta, zgodnie z art. 41 § 1 kkw, ma na celu ułatwienie readaptacji społecznej i przeciwdziałanie powrotowi do przestępstwa, co w perspektywie polityki kryminalnej jest kluczowym środkiem ograniczania recydywy.

Znaczenie pomocy postpenitencjarnej uwzględnia procedura zwalniania skazanych z zakładów karnych (art. 164–167a kkw), która przewiduje okres przygotowawczy do 6 miesięcy przed zwolnieniem, umożliwiający nawiązanie kontaktu z zawodowym kuratorem sądowym lub organizacjami społecznymi. W tym czasie ustala się zakres niezbędnej pomocy i sposób jej udzielenia. Zwalnianym skazanym, mającym trudności w znalezieniu zatrudnienia, zakwaterowania czy uzyskaniu pomocy lekarskiej, udzielana jest doraźna pomoc, a dyrektor zakładu karnego informuje o możliwościach wsparcia i może przyznać pomoc finansową lub rzeczową.

Na podstawie art. 38 i 39 kkw w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, w szczególności związanych z pozbawieniem wolności, mogą współdziałać

stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, jak również kościoły, związki wyznaniowe i osoby godne zaufania. Zakres uczestnictwa tych podmiotów jest szeroki i obejmuje m.in.:

- 1) prowadzenie działalności resocjalizacyjnej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i religijnej w zakładach karnych i aresztach śledczych,
- 2) udział w radach i organach kolegialnych powoływanych przez organy administracji rządowej, których zadaniem jest świadczenie pomocy skazanym i ich rodzinom, albo koordynowanie współdziałania społeczeństwa z zakładami karnymi i aresztami śledczymi;
- 3) uczestnictwo w społecznej kontroli nad wykonywaniem kar i środków zabezpieczających.

Istotną rolę w procesie readaptacji odgrywają zawodowi kuratorzy sądowi (art. 173 kkw, ustawa o kuratorach sądowych), którzy organizują działania wspierające skazanych i ich rodziny, zarówno w okresie przygotowania do zwolnienia, jak i po opuszczeniu zakładu karnego. Współpraca międzysektorowa – administracji, zawodowych kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i kościołów – jest kluczowa dla skuteczności pomocy.

Tak szerokie możliwości współpracy podkreślają znaczenie partnerstwa publiczno-społecznego w procesie readaptacji skazanych i wsparcia ich rodzin.

Kwestia wsparcia osób opuszczających zakłady karne od dawna znajduje się w centrum zainteresowania organizacji międzynarodowych. Dokumenty takie jak Reguły Mandeli, Europejskie Reguły Więzienne, Reguły Tokijskie, Europejskie Reguły Probacyjne oraz Wytyczne ONZ dotyczące pomocy prawnej, określają minimalne standardy i dobre praktyki, które mają zapewnić skuteczną reintegrację społeczną i ograniczyć ryzyko powrotu do przestępstwa. Wyznaczają one wspólne zasady:

- 1) **cel pomocy:**
 - a) ułatwienie powrotu do społeczeństwa, ograniczenie recydywy, ochrona społeczeństwa,
 - b) zapobieganie stygmatyzacji i wykluczeniu byłych więźniów;
- 2) **kluczowe zasady:**
 - a) indywidualizacja – wsparcie dostosowane do potrzeb, sytuacji rodzinnej, zdrowia, długości izolacji,
 - b) kompleksowość – obejmuje pomoc materialną (mieszkanie, ubranie, środki na start), psychologiczną, prawną, edukacyjną, zawodową oraz odbudowę więzi rodzinnych,
 - c) ciągłość wsparcia – przygotowanie do zwolnienia już w trakcie odbywania kary (programy resocjalizacyjne, edukacja, szkolenia),
 - d) współpraca instytucji – administracja więzienna, służby probacyjne, organizacje pozarządowe, samorządy,
 - e) wsparcie rodzin – pomoc w utrzymaniu kontaktów i poradnictwo dla bliskich;
- 3) **najważniejsze wytyczne dokumentów:**
 - a) Reguły Mandeli (ONZ) – obowiązek zapewnienia opieki po zwolnieniu (dokumenty, mieszkanie, praca, środki na start), podtrzymywanie więzi rodzinnych,
 - b) Europejskie Reguły Więzienne (2006) – reintegracja jako cel kary, indywidualne planowanie pobytu, przygotowanie do życia na wolności, współpraca z instytucjami,
 - c) Europejskie Reguły Probacyjne (2010) – rola służb probacyjnych w przygotowaniu do zwolnienia i we wsparciu po wyjściu, możliwość dobrowolnej pomocy po zakończeniu nadzoru,
 - d) Reguły Tokijskie (1990) – promowanie środków nieizolacyjnych, stopniowe przejście do wolności, wsparcie psychologiczne i społeczne,
 - e) Wytyczne ONZ dot. pomocy prawnej (2012) – dostęp do pomocy prawnej w więzieniu i po zwolnieniu (np. dokumenty, świadczenia, odwołania).

Międzynarodowe standardy tworzą spójny system wytycznych, który nakłada na państwa obowiązek zapewnienia byłym więźniom wszechstronnej pomocy postpenitencjarnej i wsparcia w procesie readaptacji społecznej. Celem tych działań jest umożliwienie samodzielnego, odpowiedzialnego życia na wolności oraz ograniczenie ryzyka powrotu do przestępczości

2.2 Powiązanie z innymi dokumentami

Podstawowym dokumentem powiązany jest Program Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem. Oba programy są finansowane z Funduszu i podlegają wspólnemu nadzorowi dysponenta, lecz mają odrębne grupy docelowe, cele bezpośrednie i zasady kwalifikowania pomocy.

Pozostałe strategie i programy mogą stanowić kontekst dla działań z zakresu zatrudnienia, pomocy społecznej, zdrowia i mieszkalnictwa wyłącznie w zakresie, w jakim ich okres obowiązywania i instrumenty pozostają aktualne w latach 2027–2029. Samo podobieństwo tematyczne nie jest traktowane jako dowód komplementarności.

3. Diagnoza Stanu Pomocy Postpenitencjarnej

3.1 Cel i zakres analizy

Udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz im najbliższym to jedno z głównych zadań, na które dysponent Funduszu przeznacza środki finansowe. Pomoc postpenitencjarna świadczona jest przez zawodowych kuratorów sądowych, Służbę Więzienną oraz organizacje pozarządowe oferujące pomoc postpenitencjarną. Udzielanie pomocy osobom wychodzącym na wolność w znacznym stopniu może przyczynić się do wzmocnienia efektu podjętej resocjalizacji w jednostkach penitencjarnych.

Diagnoza stanowi podstawę programu i obejmuje analizę danych statystycznych związanych ze środowiskiem penitencjarnym i postpenitencjarnym. Zawiera analizę sytuacji byłych skazanych i ich rodzin, efektywności dotychczasowych programów oraz potencjału CZSW, zawodowych kuratorów sądowych i NGO.

3.2 Dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej

Centralny Zarząd Służby Więziennej jest jednostką organizacyjną Służby Więziennej, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Centralnym Zarządem Służby Więziennej kieruje Dyrektor Generalny Służby Więziennej, podległy Ministrowi Sprawiedliwości. Do zakresu działania Dyrektora Generalnego należy w szczególności ustalanie kierunków prowadzenia oddziaływań penitencjarnych i nadzór nad ich realizacją oraz tworzenie warunków prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania (art. 11 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy).

Centralny Zarząd współpracuje z innymi jednostkami Służby Więziennej, takimi jak zakłady karne i areszty śledcze. Do głównych zadań CZSW należy realizacja celów penitencjarnych, resocjalizacja skazanych, wykonywanie tymczasowego aresztowania i zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu więziennego.

Na stronie [<https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>] Służba Więzienna zamieszcza statystyki w ujęciu miesięcznym, kwartalnym oraz rocznym. Dane w tej części programu zostały opracowane na podstawie tych statystyk.

Słowniczek pojęć⁵:

Osadzony — określenie więźnia przebywającego w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, obejmujące zarówno skazanych, jak i tymczasowo aresztowanych oraz ukaranych.

Tymczasowo aresztowany — osoba podejrzana lub oskarżona o popełnienie przestępstwa, wobec której sąd wydał postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Głównym celem środków zapobiegawczych jest zapewnienie prawidłowego toku postępowania karnego. Oprócz tego występują dodatkowe przesłanki (cele) tymczasowego aresztowania – obawa ucieczki, mactwa, grożąca surowa kara, zagrożenie popełnieniem nowego przestępstwa

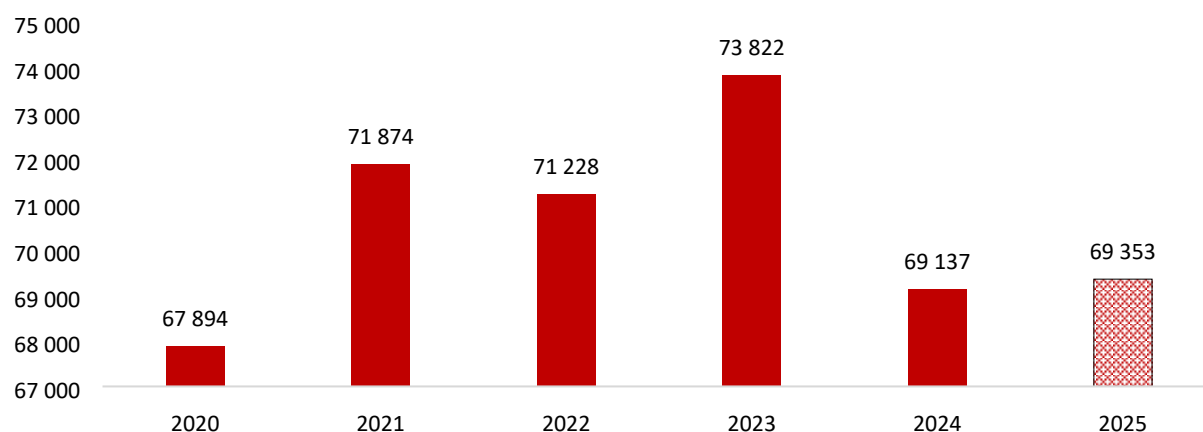
Skazany — osoba fizyczna, którą sąd w postępowaniu karnym, prawomocnym wyrokiem lub nakazem karnym, uznał winną popełnienia przestępstwa i wymierzył karę lub środek karny. Sprawca czynu karalnego posiada status skazanego od chwili uprawomocnienia się orzeczenia, przez całe postępowanie wykonawcze, aż do zatarcia skazania.

Ukarany — osoba, której sądownie orzeczono karę w toku postępowania w sprawach o wykroczenia. W przypadku, gdy ukarany nie wywiązuje się z nałożonej kary innego rodzaju, sąd orzeka zastępczą karę aresztu.

Młodociany — w prawie karnym to osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie osiągnęła 21 roku życia i w chwili orzekania przed sądem pierwszej instancji nie osiągnęła 24 roku życia (art. 115 § 10 k.k.).

Recydywista — osoba dorosła skazana za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności lub zastępczą karę pozbawienia wolności lub ukarana za wykroczenia umyślne karą aresztu lub zastępczą karą aresztu, która uprzednio odbywała już takie kary lub karę aresztu wojskowego za umyślne przestępstwa lub wykroczenia.

Wykres 1. Ewidencyjna liczba osób przebywających w jednostkach penitencjarnych na terenie Polski w latach 2020–2025 (wg. stanu na ostatni dzień grudnia)



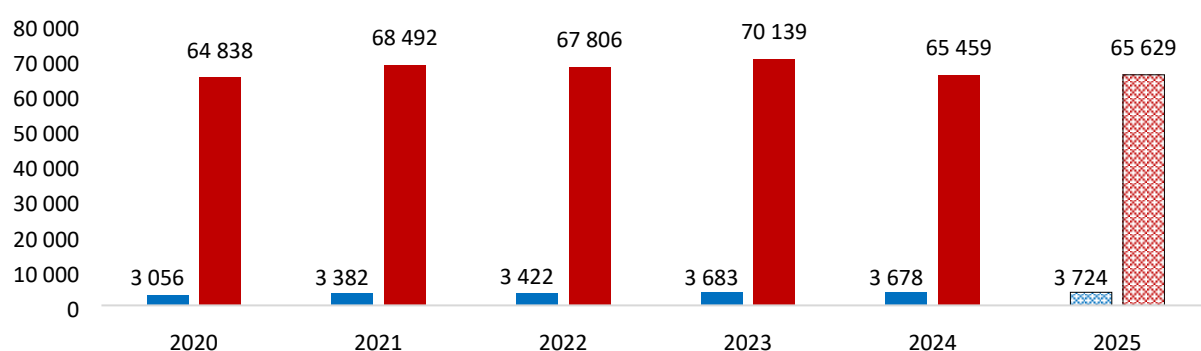
Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Osadzeni w zakładach karnych i aresztach śledczych*, dostępne w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/osadzeni-w-zakladach-karnych-i-aresztach-sledczych,2,1.html>, [dostęp: 11.05.2026 r.]

Wyżej przedstawiono liczbę osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, uwzględniając również osoby tymczasowo przebywające poza jednostkami penitencjarnymi w latach 2020–2025. Należy zauważyć, że liczba ww. osób w badanym okresie utrzymywała się na podobnym poziomie. Najwięcej osób przebywało w 2023 r. (73 822), natomiast najmniej w 2020 r. (67 894), co mogło wynikać z różnic w liczbie orzeczeń i intensywności postępowań sądowych.

W 2025 roku liczba osadzonych zauważalnie zmalała w porównaniu do 2023 r. z 73 822 do 69 353 (spadek o 4 469 osadzonych). Jest to wynik nowej polityki resortu sprawiedliwości polegającej m.in. na zmianach legislacyjnych w zakresie systemu dozoru elektronicznego, prowadzących do uproszczeniu procedur, oraz na rosnącej liczbie warunkowych przedterminowych zwolnień.

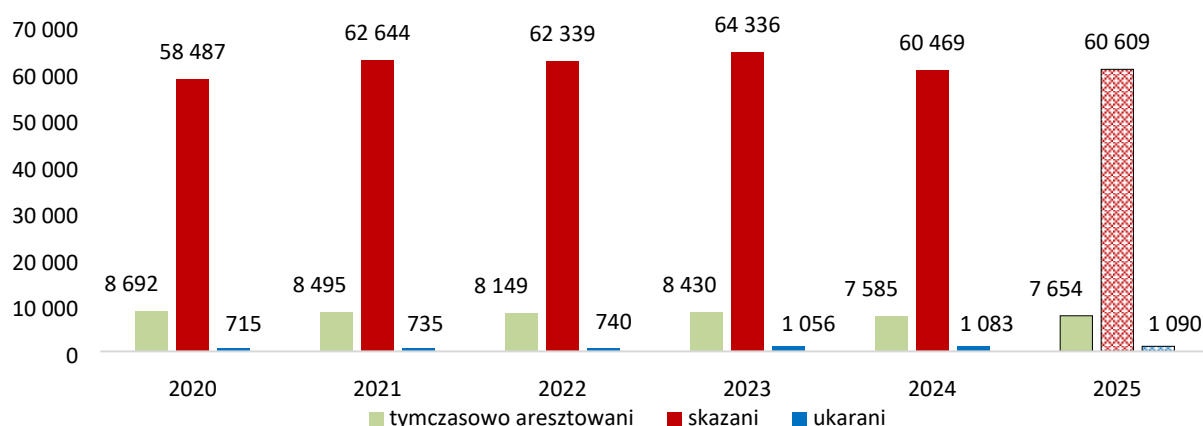
Wykres 2. Struktura osadzonych kobiet i mężczyzn w latach 2020–2025 (wg. stanu na ostatni dzień grudnia)



Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

We wszystkich badanych latach mężczyźni stanowili zdecydowaną większość osób osadzonych (często powyżej 95%). Kobiety stanowią niewielką liczbę osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych. Odsetek kobiet wśród osadzonych wzrósł z około 4,5% w 2020 r. do około 5,4% w 2025 r. Choć liczbowo to niewielka zmiana, procentowo widać systematyczny wzrost.

Wykres 3. Ogólna liczba tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych w latach 2020–2025 (wg. stanu na ostatni dzień grudnia)



Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

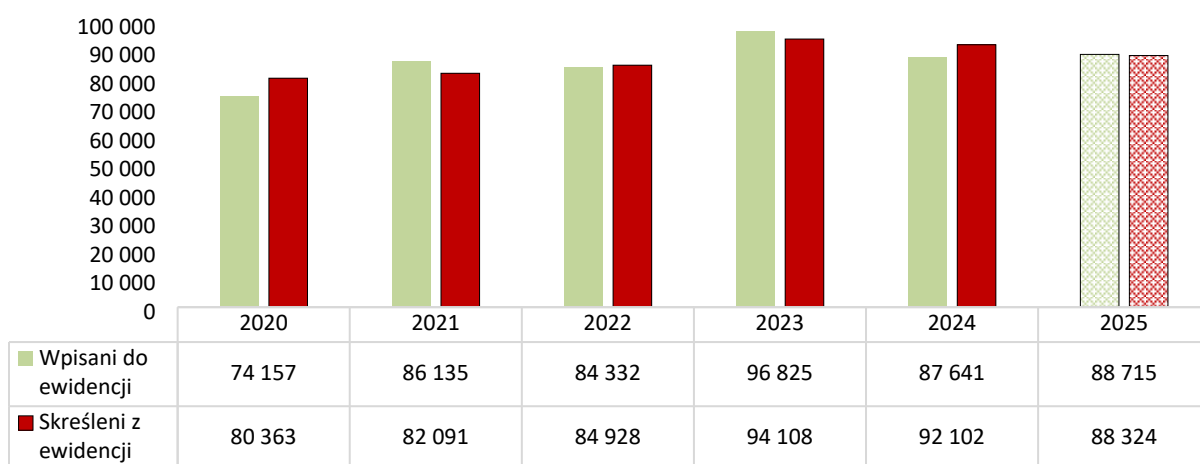
Dane przedstawione na wykresie 3 wskazują na dominację liczby skazanych nad tymczasowo aresztowanymi oraz ukaranymi.

W analizowanym okresie skazani stanowili najliczniejszą kategorię osób przebywających w jednostkach penitencjarnych. Ich liczba znacząco wzrosła z 58 487 w roku 2020 do poziomu 64 366 w roku 2023. W 2024 i 2025 roku odnotowano odpowiednio spadek do poziomu 60 469 oraz 60 609, co może świadczyć o stabilizacji orzecznictwa lub modyfikacji polityki karnej.

Liczba osób tymczasowo aresztowanych utrzymywała się na stosunkowo stabilnym poziomie, jednak z zauważalną tendencją spadkową między 2020 a 2025 rokiem. Spadek ten może być wynikiem wzrostu stosowania alternatywnych środków zapobiegawczych, takich jak dozór policyjny czy poręczenia majątkowe, a także działań mających na celu ograniczenie nadużywania tymczasowego aresztowania.

Najmniej liczną kategorią w analizowanym okresie byli ukarani. Liczba ich znacząco wzrosła w latach 2023–2025. W latach 2020–2022 utrzymywała się ona na niskim poziomie (od 715 do 740 osób rocznie), jednak po 2023 roku przekroczyła ona pułap 1 000 ukaranych i utrzymywała się do 2025 roku. Ten trend może świadczyć o rosnącym znaczeniu kar nieizolacyjnych, takich jak grzywny, prace społeczne czy dozór elektroniczny, w odpowiedzi na potrzebę odciążenia zakładów karnych i promowania efektywnych form resocjalizacji.

Wykres 4. Łączny ruch osadzonych w jednostkach penitencjarnych w latach 2020–2025*



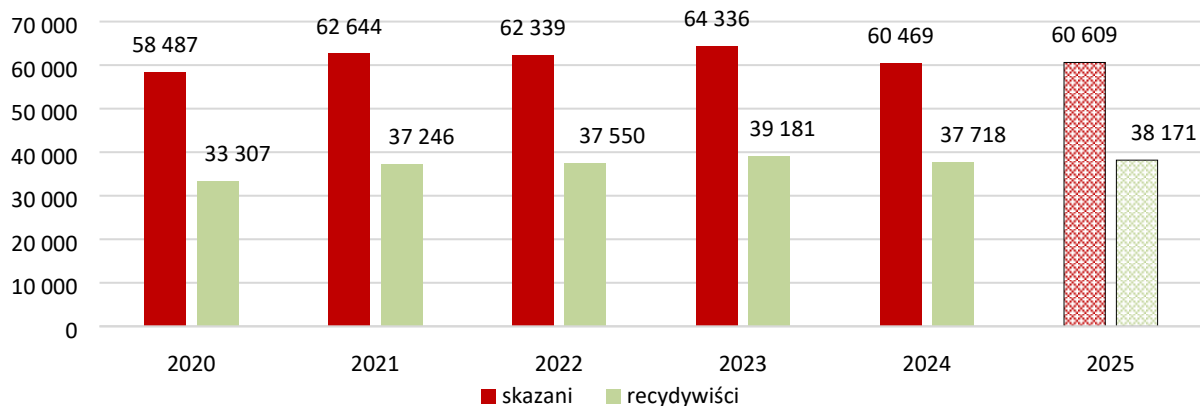
Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

* Dane przedstawiają sumę osób wpisanych i skreślonych z ewidencji w poszczególnych latach.

Ruch osadzonych w jednostkach penitencjarnych to termin określający proces przemieszczania się osadzonych (skazanych, tymczasowo aresztowanych, osób ukaranych karą aresztu) do i z jednostek penitencjarnych, zgodnie z prawem. Obejmuje on zarówno przyjmowanie nowych osadzonych, jak i zwalnianie tych, którzy zakończyli odbywanie kary lub mają prawo do wyjścia na wolność.

Liczba osób wpisanych do ewidencji zakładów karnych rosła w latach 2020–2023. W 2020 r. wyniosła ona 74 157, by osiągnąć szczyt na poziomie 96 825 w roku 2023. W 2024 i 2025 roku odnotowano odpowiednio spadek do poziomu 87 641 oraz 88 715. Liczba osób skreślonych z ewidencji również rosła w analizowanym okresie: z 80 363 w 2020 r. do 94 108 w 2023 r., jednak w kolejnych latach zaczęła spadać. W 2021 r. po raz pierwszy w analizowanym okresie liczba wpisanych do ewidencji (86 135) przekroczyła liczbę skreślonych (82 091). W pozostałych latach poza rokiem 2023 i 2025 przeważała tendencja odwrotna – system penitencjarny cechowała przewaga skreśleń, co sugeruje zmniejszanie przeludnienia oraz zwiększenie rotacji.

Wykres 5. Liczba skazanych i skazanych recydywistów ogółem w latach 2020–2025



Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 09.02.2026 r.].

Powyższy wykres przedstawia liczbę skazanych ogółem oraz liczbę skazanych recydywistów w latach 2020–2025. W badanym okresie osoby ponownie skazane stanowiły ponad 50% wszystkich skazanych, a ich liczba utrzymywała się na zbliżonym poziomie, z najwyższą liczbą w 2023 r. (39 181 osób), a najniższą w 2020 r. (33 307 osób). Na skalę recydywy mogły wpłynąć zmiany w przepisach – nowelizacja Kodeksu karnego (art. 64 kk.) z 2022 r., jednak istotne są również czynniki społeczne, takie jak trudności w znalezieniu pracy i brak wsparcia po odbyciu kary. Zjawisko to wskazuje na wyzwania w zakresie resocjalizacji i reintegracji społecznej.

Tabela 1. Skazane osoby dorosłe w pierwszej instancji w sądach rejonowych oraz skazani poprzednio karani w latach 2021–2025*

SKAZANE OSOBY DOROSŁE W PIERWSZEJ INSTANCJI W SĄDACH REJONOWYCH ORAZ SKAZANI POPRZEDNIO KARANI W LATACH 2021–2025*						
		Skazani poprzednio karani				Skazani w warunkach art. 65 kk
		razem	w tym recydywiści			
Rok skazania	Skazani ogółem		art. 64 § 1 kk ⁶	art. 64 § 2 kk ⁷	art. 64a kk ⁸	
2021	271 659	101 485	14 907	1 272		416
2022	267 419	99 086	14 289	1 184		343
2023	252 652	94 643	13 691	1 090	3	416
2024	229 162	86 351	13 826	1 059	1	362

⁶ Art. 64 § 1 Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

⁷ Art. 64 § 2 Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w § 1 lub art. 64a, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

⁸ Art. 64a Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.

2025	223 934	89 045	15 337	1 001	5	384
------	------------	--------	--------	-------	---	-----

*Źródło danych: sprawozdanie MS-S6 w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji w SR

W analizowanym okresie w wyrokach wydawanych w sądach rejonowych widoczny jest systematyczny spadek liczby skazanych ogółem. Liczba skazań w ramach recydywy z art. 64 § 1 kk po wcześniejszych spadkach w latach 2021–2024 ponownie wzrosła w 2025 r. (z 13 826 do 15 337 przypadków). Zjawisko to może wynikać m.in. z powrotu części sprawców do przestępczości po wcześniejszym odbyciu kar, zwiększonej skuteczności wykrywania przestępstw lub zmian w strukturze orzekanych wyroków.

SKAZANE OSOBY DOROSŁE W PIERWSZEJ INSTANCJI W SĄDACH OKRĘGOWYCH ORAZ SKAZANI POPRZEDNIO KARANI W LATACH 2021–2024*						
		Skazani poprzednio karani				Skazani w warunkach art. 65 kk.
		razem	w tym recydywiści			
Rok skazania	Skazani ogółem		art. 64 § 1 kk	art. 64 § 2 kk	art. 64a kk	
2021	7 787		1 458	254	140	
2022	8 286	1 702	259	202	177	1 408
2023	7 630	1 579	249	131	122	1 083
2024	7 824	1 600	252	162	145	1 356
2025	8 452	1 578	257	168	136	1 334

* Źródło danych: sprawozdanie MS-S6 w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji w SO

W analizowanym okresie liczba skazanych w sądach okręgowych pozostawała względnie stabilna, z niewielkimi wahaniami pomiędzy poszczególnymi latami. Po wzroście liczby skazań ogółem w 2022 r. do poziomu 8 286, w 2023 r. odnotowano spadek do 7 630, natomiast w latach 2024–2025 nastąpił ponowny wzrost do odpowiednio 7 824 oraz 8 452 osób.

Liczba skazanych uprzednio karanych utrzymywała się na zbliżonym poziomie – od 1 458 do 1 702 osób. W zakresie recydywy z art. 64 § 1 kk wartości pozostawały stosunkowo stabilne, oscylując wokół 250 przypadków rocznie, jednak w 2025 r. nastąpił niewielki wzrost do 257 przypadków. Znacznie wyraźniejsze zmiany widoczne były w zakresie art. 64 § 2 kk oraz art. 64a kk.

Skazania w warunkach art. 65 kk cechowały się dużą zmiennością. Po wzroście w 2022 r. oraz spadku w 2023 r., w latach 2024–2025 ponownie odnotowano ich wzrost, osiągając w 2025 r. poziom 1 344 przypadków. Zmiany mogą wynikać ze struktury prowadzonych spraw oraz charakteru przestępstw rozpoznawanych przez sądy okręgowe.

Okręgowe inspektoraty Służby Więziennej są jednostkami organizacyjnymi Służby Więziennej, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Okręgowym inspektoratem kieruje dyrektor okręgowy. Dyrektor okręgowy koordynuje i nadzoruje oddziaływania penitencjarne prowadzone w podległych jednostkach, sprawuje nadzór nad warunkami prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oraz nadzoruje działalność podległych zakładów karnych i aresztów śledczych.

W związku z planowaną reorganizacją struktury Służby Więziennej od 1 stycznia 2027 r. powinno funkcjonować 15 okręgowych inspektoratów Służby Więziennej (OISW):

- 1) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Bydgoszczy
- 2) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach
- 3) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Koszalinie
- 4) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Krakowie
- 5) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie
- 6) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Łodzi
- 7) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Olsztynie
- 8) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Opolu
- 9) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Poznaniu
- 10) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Rzeszowie
- 11) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Warszawie
- 12) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Białymstoku
- 13) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Gdańsku
- 14) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Szczecinie
- 15) Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Wrocławiu

Więcej informacji na temat struktury i jednostek podległych poszczególnym inspektoratom można znaleźć na oficjalnej stronie Służby Więziennej: <https://sw.gov.pl/strona/struktura-sw>.

Tabela 2. Osadzeni przebywający w poszczególnych okręgach w latach 2020–2025

Nazwa okręgu	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Ogółem	67 894	71 874	71 228	73 822	69 137	69 353
Bydgoszcz	5 416	5 880	7 301	7 743	9 494	8 979

Nazwa okręgu	2020	2021*	2022	2023	2024	2025
Katowice	6 501	6 878	7 494	7 423	7 974	8 142
Koszalin	3 123	3 453	7 308	7 464	7 328	7 401
Kraków	5 045	5 307	4 783	4 787	4 899	4 889
Lublin	4 073	4 331	5 481	5 659	3 978	4 071
Łódź	4 016	4 267	6 826	6 878	5 327	5 341
Olsztyn	3 820	4 035	6 939	7 154	6 485	6 599
Opole	3 728	4 191	7 702	7 791	7 554	7 654
Poznań	5 317	5 426	7 033	7 466	5 602	5 576
Rzeszów	2 896	3 154	4 892	5 148	3 239	3 460
Warszawa	6 209	6 302	5 469	6 309	7 257	7 241
Białystok	3 276	3 452				
Gdańsk	4 127	4 415				
Szczecin	3 975	4 208				
Wrocław	6 372	6 575				

* Do końca 2021 r. funkcjonowało 15 Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej (OISW)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

Okręg Bydgoszcz odnotował znaczący wzrost liczby osadzonych — z 5 416 w 2020 roku do aż 9 494 w 2024 roku. To największy wzrost spośród wszystkich okręgów w tym okresie. Jest to spowodowane likwidacją okręgu Gdańsk od 2022 r.

Najwięcej osadzonych przebywało w poszczególnych okręgach w danym roku:

- 1) 2025: Bydgoszcz – 8 979,
- 2) 2024: Bydgoszcz – 9 494,
- 3) 2023: Bydgoszcz – 7 743,
- 4) 2022: Opole – 7 702,
- 5) 2021: Katowice – 6 878,
- 6) 2020: Katowice – 6 501.

Tabela 3. Powszechność zatrudnienia i wskaźnik bezrobocia skazanych i ukaranych w latach 2020–2025

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Skazani i ukarani ogółem	59 202	63 379	63 079	65 392	61 552	61 699

Zatrudnienie odpłatne i nieodpłatne	28 762	36 087	39 998	40 685	32 465	31 591
% powszechności zatrudnienia	48,6%	56,9%	63,4%	62,2%	52,7%	51,2%
% powszechności zatrudnienia w populacji kwalifikujących się do pracy	b.d.	b.d.	b.d.	96,4%	90,3%	88,6%
Niezatrudnieni z braku pracy	10 167	5 504	1 588	1 505	3 485	4 071
Wskaźnik bezrobocia w %	17,2%	8,7%	2,5%	2,3%	5,7%	6,6%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

Przychody Funduszu pochodzą m.in. z części wynagrodzeń osób osadzonych, które wykonują odpłatną pracę (do 2017 r. potrącenie wynosiło 10% wynagrodzenia, aktualnie jest to 7%). Należy dodać, że nie wszyscy osadzeni mogą podjąć się pracy zarobkowej. Aby było to możliwe, muszą uzyskać zgodę dyrektora jednostki penitencjarnej. Praca wykonywana przez skazanych jest jednym ze sposobów resocjalizacji osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych i szansą na spłatę np. zasądzonych alimentów lub wsparcie rodziny w trudnej sytuacji finansowej.

Na koniec 2025 r. liczba skazanych i ukaranych wynosiła 61 699 osoby⁹, z czego 31 591 osób wykonywało pracę. W porównaniu do początku badanego okresu, czyli do 2020 roku, nastąpił wzrost zatrudnienia o 2,6 p.p. W latach 2020–2023 wskaźnik bezrobocia w jednostkach penitencjarnych systematycznie malał, natomiast w 2025 r. wzrósł o 4,3 p.p. w porównaniu do 2023 r. Jak wskazuje praca IWS pt. „Analiza Programu Pomocy Postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości” z grudnia 2022 r., wśród osób osadzonych występuje ogólna niechęć do podejmowania pracy ze względu na niskie wynagrodzenie lub jego całkowity brak.

Tabela 4. Liczba świadczeń udzielonych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025

Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeń					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ogółem	96 248	97 670	81 528	85 559	86 671	93 845
Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych	11	5	7	2	2	0
Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych	71	59	48	20	10	8
Poradnictwo prawne, promocja	287	206	152	239	153	132

⁹ Nie ujęto osób tymczasowo aresztowanych - 7 654.

zatrudnienia, aktywizacja zawodowa						
Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	758	1 903	2 281	2 657	2 856	2 584
Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom	9 493	10 067	9 012	10 571	10 276	12 107
Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej	18 310	17 410	18 507	20 164	23 298	28 547
Specjalistyczne leczenie lub rehabilitacja lecznicza	3	2	7	7	3	0
Transport specjalny, przejazd do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy	157	182	161	204	219	192
Uzyskiwanie dowodów osobistych lub innych dokumentów	4 648	6 921	6 266	6 649	6 585	6 559
Badania specjalistyczne niezbędne do kwalifikowania do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	241	291	310	206	36	59
Grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	0	4	0	0	11	0
Promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych	1	0	0	1	0	8
Pomoc rzeczowa	38 676	37 761	23 594	19 700	18 125	18 145
Pomoc pieniężna	23 592	22 859	21 183	25 139	25 097	25 494
Inne	0	0	0	0	0	10

Zestawienie pokazuje różnorodność form wsparcia dla osób opuszczających zakłady karne oraz ich skalę w ostatnich 5 latach.

Łącznie w latach 2020–2025 udzielono 541 521 świadczeń. Najwięcej świadczeń odnotowano w roku 2021 (97 670), zaś najmniej w 2022 (81 528). Po spadku liczby udzielonych świadczeń w 2022 roku liczba świadczeń stopniowo wzrastała.

Do najczęstszych formy pomocy w latach 2020–2025 należały:

- 1) pomoc rzeczowa – 156 001 świadczeń;
- 2) pomoc pieniężna – 143 364 świadczeń;
- 3) zakup materiałów, narzędzi (...) – 126 236 świadczeń;
- 4) programy społeczne (np. przeciwdziałanie agresji) – 61 526 świadczeń,
- 5) wsparcie w uzyskaniu dowodów osobistych i innych dokumentów – 37 628 świadczeń.

Pomoc rzeczowa i pieniężna stanowią ponad połowę wszystkich świadczeń — wskazuje to na duże potrzeby w zakresie podstawowego wsparcia po wyjściu z zakładu karnego.

Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej jest trzecim obszarem pod względem częstości udzielania dofinansowania, co może sugerować intensywne działania w kierunku przygotowania skazanych do pracy i udziału w programach reintegracyjnych.

Pomoc na *szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe* była intensywnie rozwijana — nastąpił znaczący wzrost liczby kursów z 758 (2020) do 2 584 (2025). Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom, utrzymują się na wysokim poziomie realizacji przez cały okres (około 10 tys. rocznie). Zauważalny jest wzrost położenia nacisku na rehabilitację społeczną i zawodową — działania wspierające reintegrację skazanych stają się coraz istotniejszym komponentem.

Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych jest bardzo rzadką formą pomocy udzielanej przez Służbę Więzienną – 27 przypadków w 5 lat. Rzadką formą udzielanej pomocy są również *okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych* – tylko 208 świadczeń. Mieszkalnictwo pozostaje słabo dofinansowywanym obszarem, co może wpływać na skuteczność readaptacji.

Regularna liczba świadczeń rocznie na rzecz *uzyskiwania dowodów osobistych* lub innych dokumentów (ok. 6–7 tys. rocznie) wskazuje na systemowe podejście Służby Więziennej do załatwiania dokumentów.

Tabela 5. Wartość udzielonej pomocy przez Centralny Zarząd Służby Więziennej ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025

Rodzaj świadczenia	Wartość udzielonej pomocy					
	(w zł.)					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ogółem	8 622 246,00	10 163 239,00	11 058 572,00	12 993 010,00	14 591 148,00	15 612 609,07
Pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub schronienia w ośrodku dla bezdomnych	20 400,00	2 190,00	6 000,00	1 000,00	4 300,00	0,00
Okresowe dopłaty do zobowiązań czynszowych	10 438,00	8 987,00	11 719,00	4 879,00	1 799,00	1 929,96
Poradnictwo prawne,	27 617,00	18 990,00	15 611,00	21 487,00	17 904,00	13 881,76

Rodzaj świadczenia	Wartość udzielonej pomocy (w zł.)					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
promocja zatrudnienia, aktywizacja zawodowa						
Szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe	1 171 425,00	3 105 330,00	4 392 838,00	5 535 713,00	6 198 905,00	6 063 308,05
Programy podnoszące kompetencje społeczne, w tym zwłaszcza przeciwdziałanie agresji, przemocy, uzależnieniom	1 053 569,00	1 206 961,00	956 100,00	1 054 947,00	1 175 753,00	1 386 798,77
Zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych dla realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej	2 222 988,00	1 790 338,00	1 654 807,00	1 910 943,00	2 439 620,00	3 197 918,07
Specjalistyczne leczenie lub rehabilitacja lecznicza	2 800,00	242,00	1 170,00	1 587,00	1 010,00	0,00
Transport specjalny, przejazd do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy	85 939,00	101 547,00	90 997,00	129 379,00	158 627,00	144 212,52
Uzyskiwanie dowodów osobistych lub innych dokumentów	85 415,00	136 549,00	148 980,00	172 402,00	190 462,00	207 759,42
Badania specjalistyczne niezbędne do kwalifikowania do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	9 770,00	12 855,00	18 623,00	16 170,00	3 366,00	6 180,00
Grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej	0,00	20,00	0,00	0,00	406,00	0,00
Promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych	2,00	0,00	0,00	400,00	0,00	320,00

Rodzaj świadczenia	Wartość udzielonej pomocy (w zł.)					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Pomoc rzeczowa	1 478 307,00	1 560 076,00	1 557 755,00	1 670 274,00	1 592 522,00	1 480 590,00
Pomoc pieniężna	2 453 576,00	2 219 155,00	2 203 973,00	2 473 830,00	2 806 474,00	3 109 660,25
Inne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	49,99

Na podstawie danych dotyczących łącznej wartości świadczeń finansowych udzielanych w ramach wsparcia readaptacyjnego można odnotować kilka istotnych obserwacji. Łączna wartość świadczeń w latach 2020–2025 wyniosła 73 040 824,07 zł. Następował systematyczny wzrost wartości pomocy od 2020, kiedy wyniósł on 8 622 246,00 zł, do 2025, kiedy jej wysokość wyniosła aż 15 612 609,07 zł.

Największą część środków przeznaczono na szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe (26 467 519,05 zł), pomoc pieniężną (15 266 668,25 zł) oraz zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia, odzieży, obuwia niezbędnych do realizacji programów, kursów, pracy nieodpłatnej (13 216 614,07 zł). Natomiast najmniej wydatkowano na grupowe ubezpieczenia osób zakwalifikowanych do programów, szkoleń, kursów, pracy nieodpłatnej (426,00 zł) oraz promowanie i wspieranie przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych (722,00 zł).

3.3 Dane statystyczne dotyczące zawodowych kuratorów sądowych

W latach 2020–2025 kuratorzy sądowi mieli do dyspozycji 26% środków Funduszu Sprawiedliwości przeznaczonych na pomoc postpenitencjarną.

Dane statystyczne na temat działalności zawodowych kuratorów sądowych gromadzone są w cyklach półrocznych i rocznych, narastająco i kumulatywnie za pośrednictwem sprawozdań MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej poprzez specjalny system informatyczny dla potrzeb sprawozdawczości statystycznej.

Począwszy od 2024 roku sprawozdania MS-S40 zamieszczone są na ogólnodostępnym portalu Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości (ISWS) pod linkiem: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne-w-tym-pliki-dostepne-cyfrowo/>.

Na portalu ISWS dostępne są również wzory formularzy sprawozdań statystycznych obowiązujące dla danego okresu sprawozdawczego (<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/wzory-formularzy/>) i objaśnienia do tych wzorów.

Tabela 6. Liczba osób, którym pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości udzielili zawodowi kuratorzy sądowi oraz wysokość świadczonej pomocy w latach 2020–2025

Wyszczególnienie	Liczba wniosków o udzielenie pomocy		Liczba osób, którym udzielono pomocy			Wydatkowanie środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej						
	złożonych	uwzględnionych	razem			razem (kol. 7 do 12)	świadczenia pieniężne	bony	finansowanie zakupów, odzieży, leków, itp.	opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania	pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego	Inne
			(kol. 4+5)	na wniosek	z urzędu							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
2020												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	17 377	16 034	15 219	14 948	271	5 051 396,09	1 703 922,56	2 355 620,18	726 798,31	152 955,98	20 414,39	91 684,67
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	544	438	415	386	29	242 133,09	69 554,68	79 300,00	33 330,83	48 518,51	855,39	10 573,68
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	16 721	15 489	14 686	14 454	232	4 765 347,95	1 620 867,88	2 261 429,21	681 496,48	101 962,68	19 559,00	80 032,70
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	112	107	118	108	10	43 915,05	13 500,00	14 890,97	11 971,00	2 474,79	0,00	1 078,29
2021												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	18 472	17 067	16 865	16 546	319	5 661 826,94	2 149 491,09	2 606 915,43	699 884,39	108 122,16	21 624,00	75 789,87
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	605	516	500	471	29	244 516,65	113 866,86	83 992,10	28 865,00	7 172,87	1 790,00	8 829,82
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	17 801	16 489	16 297	16 012	285	5 378 540,02	2 020 524,23	2 514 723,33	661 303,69	99 069,72	19 834,00	63 085,05
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	66	62	68	63	5	38 770,27	15 100,00	8 200,00	9 715,70	1 879,57	0,00	3 875,00
2022												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	20 174	18 750	17 708	17 434	274	6 667 596,87	2 604 988,28	3 096 144,92	763 997,71	102 551,98	31 223,13	68 690,85
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	691	641	578	537	41	349 101,46	156 355,25	122 750,00	44 688,25	10 831,11	2 442,05	12 034,80
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	19 387	18 014	17 024	16 798	226	6 277 906,41	2 440 903,03	2 956 004,92	708 133,46	88 327,87	28 781,08	55 756,05
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	96	95	106	99	7	40 589,00	7 730,00	17 390,00	11 176,00	3 393,00	0,00	900,00
2023												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	22 480	20 701	19 563	19 276	287	7 339 557,49	2 762 775,30	3 496 505,79	896 156,00	96 232,56	21 284,81	66 603,03
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	796	738	659	622	37	393 763,76	170 719,05	154 040,00	47 172,95	10 621,22	400,00	10 810,54
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	21 579	19 865	18 794	18 558	236	6 896 972,12	2 577 368,92	3 323 146,79	837 668,99	83 889,34	20 884,81	54 013,27
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	105	98	110	96	14	48 821,61	14 687,33	19 319,00	11 314,06	1 722,00	0,00	1 779,22
2024												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	22 862	20 885	19 602	19 379	223	8 232 362,62	3 337 244,55	3 860 522,86	834 691,33	129 699,15	14 779,00	55 425,73
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	619	571	531	496	35	346 748,05	148 652,00	134 010,00	40 835,30	14 166,14	1 140,00	7 944,61
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	22 111	20 188	18 931	18 757	174	7 827 963,08	3 175 431,55	3 695 972,86	785 006,54	113 599,01	13 639,00	44 314,12
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	132	126	140	126	14	57 651,49	13 161,00	30 540,00	8 849,49	1 934,00	0,00	3 167,00
2025												
Razem (w.01 = w.02 do 04)	22 593	20 935	18 779	18 571	208	9 715 106,15	3 843 658,12	4 536 489,84	944 662,87	252 435,96	35 463,77	102 395,59
Członkowie rodzin osób pozbawionych wolności	834	776	661	620	41	547 782,77	187 630,52	232 770,00	62 376,16	38 146,12	500,00	26 359,97
Osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych	21 600	20 006	17 964	17 812	152	9 074 385,97	3 631 530,95	4 261 179,84	863 386,80	213 608,60	34 963,77	69 716,01
Członkowie rodzin osób zwolnionych z jednostek penitencjarnych	159	153	154	139	15	92 937,41	24 496,65	42 540,00	18 899,91	681,24	0,00	6 319,61

Źródło: dane przygotowane przez Departament Analiz i Strategii w Ministerstwie Sprawiedliwości

Tabela 6 przedstawia dane w zakresie liczby wniosków o udzielenie pomocy, liczby osób, którym udzielono pomocy oraz kwoty przeznaczone na ww. pomoc z podziałem na rodzaj udzielonej pomocy oraz status osoby, która tę pomoc otrzymała od zawodowego kuratora sądowego w latach 2020–2025. Dla lepszego zobrazowania sytuacji poniżej przedstawiono poszczególne dane z tabeli 5.

Tabela 7. Liczba wniosków o udzielenie pomocy, liczba osób, którym udzielono pomocy oraz wartość pomocy ogółem udzielonej przez zawodowych kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025 (w zł)

Rok	Liczba wniosków o udzielenie pomocy	Liczba osób, którym udzielono pomocy	Wartość udzielonej pomocy ogółem
2020	17 377	15 219	5 051 396,09
2021	18 472	16 865	5 661 826,94
2022	20 174	17 708	6 667 596,87
2023	22 480	19 563	7 339 557,49
2024	22 862	19 602	8 232 362,62
2025	22 593	18 779	9 715 106,15

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie tabeli 6.

Na podstawie danych z tabeli 5¹⁰ przeanalizowano podstawowe dane na temat pomocy udzielanej przez zawodowych kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025. Z przedstawionych danych wynika, że w zakresie wartości udzielonej pomocy zauważalna jest tendencja wzrostowa do 2025 roku, natomiast w przypadku liczby wniosków i liczby osób tendencja wzrostowa zatrzymała się w 2024 roku. Największy wzrost w ujęciu rocznym liczby udzielonych wniosków wystąpił między 2022 (20 174) a 2023 rokiem (22 480).

Wydatki z funduszu pomocy postpenitencjarnej w zakresie pomocy udzielanej przez zawodowych kuratorów sądowych wzrosły z 5,05 mln zł w 2020 r. do 9,72 mln zł w 2025 r. W 2020 r. kuratorzy sądowi udzielili pomocy 15 219 osobom na łączną kwotę 5 051 396,09 zł, natomiast w 2025 r. były to już 18 779 osoby na łączną kwotę 9 715 106,15 zł – wzrost o blisko 63%, jeśli chodzi o wartość udzielonej pomocy.

¹⁰ Departamentu Analiz i Strategii.

Tabela 8. Wartość pomocy udzielonej przez kuratorów sądowych ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025 z podziałem na rodzaj pomocy (w zł)

Rok	Wydatkowanie środków z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej					
	świadczenia pieniężne	bony	finansowanie zakupów, odzieży, leków, itp.	opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania	pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego	Inne
2020	1 703 922,56	2 355 620,18	726 798,31	152 955,98	20 414,39	91 684,67
2021	2 149 491,09	2 606 915,43	699 884,39	108 122,16	21 624,00	75 789,87
2022	2 604 988,28	3 096 144,92	763 997,71	102 551,98	31 223,13	68 690,85
2023	2 762 775,30	3 496 505,79	896 156,00	96 232,56	21 284,81	66 603,03
2024	3 337 244,55	3 860 522,86	834 691,33	129 699,15	14 779,00	55 425,73
2025	3 843 658,12	4 536 489,84	944 662,87	252 435,96	35 463,77	102 395,59

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie tabeli 5.

Z tabeli 7 wynika, że kuratorzy sądowi najwięcej środków z Funduszu Sprawiedliwości w latach 2020–2025 przeznaczali na pomoc w postaci bonów (19 952 199,02 zł) oraz na świadczenia pieniężne (16 402 079,90 zł). Natomiast najmniej – na pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego (144 789,10 zł) oraz na inne, tj. świadczenia niewymienione nigdzie indziej (460 589,74 zł).

Do tej pory dane dotyczące wydatkowania środków z funduszu pomocy postpenitencjarnej w sprawozdaniu MS – S40 r. były zbierane w podziale na następujące formy pomocy:

- 1) świadczenia pieniężne;
- 2) bony;
- 3) finansowanie zakupów żywności, odzieży, leków, itp.;
- 4) opłacanie czynszu, tymczasowego zakwaterowania;
- 5) pokrywanie kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego;
- 6) inne (pozostałe).

Analiza danych sprawozdawczych z lat 2022-2025 wskazuje, że w większości sądów rejonowych wykazywano udzielanie jednej formy pomocy postpenitencjarnej. Dane MS-S40 stanowią cenne źródło informacji o skali i strukturze udzielanej pomocy, jednak ich zakres nie pozwala na

samodzielną ocenę adekwatności, kompleksowości ani skuteczności udzielanego wsparcia, gdyż nie obejmują informacji o indywidualnych potrzebach beneficjentów oraz okolicznościach udzielania pomocy.

- 1) w 2022 r.:
 - a) ponad 63% sądów rejonowych (202 z 318) udzieliło wyłącznie jednej formy pomocy,
 - b) tylko 4 sądy (ok. 1,3%) udzieliły wszystkich form pomocy,
 - c) zaledwie 25 sądów (ok. 8%) oferowało bardziej kompleksowe wsparcie (4 lub 5 form);
- 2) w 2023 r.:
 - a) odsetek sądów udzielających tylko jednej formy pomocy wzrósł do ponad 67% (214 z 319),
 - b) jedynie 2 sądy udzieliły wszystkich form pomocy,
 - c) niewielki wzrost liczby sądów udzielających 5 form pomocy (10), przy braku istotnej poprawy w skali kraju;
- 3) w 2024 r.:
 - a) żaden sąd rejonowy nie udzielił wszystkich form pomocy – pierwszy taki przypadek w analizowanym okresie,
 - b) 66% sądów (212 z 319) nadal ograniczało się do jednej formy wsparcia,
 - c) spadła liczba sądów udzielających 5 form pomocy (5), przy jednoczesnym wzroście liczby sądów udzielających 4 formy (20);
- 4) w I półroczu 2025 r.:
 - a) dominującymi formami wsparcia były bony (187 sądów) oraz świadczenia pieniężne (131 sądów),
 - b) znacznie rzadziej stosowano bardziej złożone formy wsparcia, takie jak finansowanie zakupów żywności, odzieży i leków (57 sądów) oraz opłacanie czynszu lub tymczasowego zakwaterowania (43 sądy),
 - c) jedynie 9 sądów rejonowych udzielało wsparcia w zakresie kursów zawodowych lub poradnictwa specjalistycznego,
 - d) dane za I półrocze 2025 r. potwierdzają utrzymującą się dominację podstawowych form wsparcia przy ograniczonym zakresie wsparcia kompleksowego.

Z uwagi na częściowy charakter danych za I półrocze 2025 r. oraz odmienny sposób agregacji danych sprawozdawczych, analiza za 2025 r. została przedstawiona w układzie uwzględniającym liczbę sądów rejonowych stosujących poszczególne formy pomocy postpenitencjarnej.

Reasumując, konieczna jest pilna analiza przyczyn udzielania pomocy tylko z jednego zakresu oraz wprowadzenie systemowych rozwiązań, które zapewnią równy dostęp do pomocy postpenitencjarnej w całym kraju.

Analiza danych dotyczących obciążenia pracą zawodowych kuratorów sądowych wskazuje, że średnie obciążenie w pionie karnym w 2025 r. wynosiło 146,8 spraw na etat, podczas gdy standard określony w obowiązujących przepisach wynosi 140 spraw. W ponad połowie okręgów sądowych odnotowano przekroczenie tego poziomu.

Dane te mają istotne znaczenie dla oceny możliwości realizacji zadań wynikających z programu. Wprowadzenie dodatkowych obowiązków organizacyjnych, dokumentacyjnych oraz koordynacyjnych powinno uwzględniać istniejące obciążenie kuratorskiej służby sądowej oraz wpływ nowych rozwiązań na możliwość wykonywania ustawowych zadań.

W dniu 30 kwietnia 2026 r. Ministerstwo Sprawiedliwości wprowadziło zmiany w formularzu MS-S40 (www.isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/wzory-formularzy/) na rok 2026. Dotychczasowy Dział 4 „*Zakres podmiotowy, przedmiotowy i wysokość świadczonej pomocy postpenitencjarnej*” został podzielony na podrozdziały obejmujące:

- 1) zakres podmiotowy świadczonej pomocy postpenitencjarnej,
- 2) decyzje dotyczące pomocy postpenitencjarnej,
- 3) zakres przedmiotowy i wysokość świadczonej pomocy postpenitencjarnej.

Formularz został również rozszerzony o odrębny podrozdział obejmujący dane dotyczące liczby decyzji związanych z wykonywaniem kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej oraz wykonywaniem kary w systemie dozoru elektronicznego.

Nowe sprawozdanie będzie obejmować wszystkie zadania realizowane w ramach § 39 rozporządzenia, dzięki czemu dysponent Funduszu będzie mógł analizować pełne dane dot. udzielonej pomocy przez zawodowych kuratorów sądowych.

3.4 Dane statystyczne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej

Działania na rzecz readaptacji społecznej skazanych, realizowane przez organy administracji publicznej, są istotnie wspierane przez organizacje pozarządowe. Organizacje te podejmują szereg różnorodnych inicjatyw. Ich aktywność ma charakter kompleksowy, co pozwala na prowadzenie działań, których instytucje państwowe nie są w stanie skutecznie realizować ze względu na niedostatki koordynacji oraz brak jednolitego i spójnego systemu readaptacji społecznej.

Organizacje pozarządowe współpracują z szerokim gronem instytucji – w tym z zakładami karnymi, aresztami śledczymi, kuratorską służbą sądową, ośrodkami pomocy społecznej i innymi jednostkami działającymi na rzecz reintegracji społecznej. Mimo dużego zaangażowania, ich możliwości są często ograniczone ze względu m.in. na niedostateczne finansowanie, co uniemożliwia pełną realizację zakładanych celów w planowanych obszarach działania oraz powoduje niepełną realizację zadań wynikających z przyjętych zobowiązań.

Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi konkursy na realizację projektów ukierunkowanych na readaptację społeczną osób skazanych, wychodzących na wolność i ich najbliższych. Inicjatywy te są finansowane z Funduszu. Niemniej jednak organizacje pozarządowe podkreślają, że dostępne środki zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb, nawet mimo dodatkowego wsparcia ze strony jednostek samorządu terytorialnego i innych źródeł.

W 2022 r. działalność prowadziło 115,5 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, przy czym stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne stanowiły 59,7% tej grupy, natomiast fundacje – 16,7%. Resztę stanowiły związki zawodowe, koła gospodyń wiejskich oraz inne. Największą część stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji jako główną dziedzinę swojej działalności wskazała sport, turystykę, rekreację, hobby (24,5%). Drugą pod względem udziału grupę tworzyły podmioty prowadzące działalność związaną z ratownictwem (12,8%). Kolejnymi często wskazywanymi obszarami były sprawy zawodowe, prawnicze i branżowe (12,7%) ¹¹.

¹¹ GUS, Sektor non-profit w 2022 r., dostępne w: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/sektor-non-profit-w-2022-roku,1,9.html>, [dostęp: 21.01.2026 r]

Według danych Stowarzyszenia KLON/JAWOR, w 2021 r. pomoc więźniom, pomoc postpenitencjarną i resocjalizację wskazało jako swoje działania 0,8% OP, co pokrywa się z danymi GUS z 2020 roku¹².

Fundusz od wielu lat prowadzi otwarte konkursy ofert na powierzenie realizacji zadań finansowanych ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, skierowanych do jednostek niezaliczających się do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym również do stowarzyszeń, fundacji oraz innych organizacji i instytucji.

Program pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020–2022 został zatwierdzony 11 września 2019 r. przez Ministra Sprawiedliwości – dysponenta Funduszu Sprawiedliwości. Wartość pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2020–2022 została zatwierdzona na łączną kwotę w wysokości 30 000 000,00 zł (2020 r. – 8 700 000,00 zł, 2021 r. – 10 650 000,00 zł, 2022 r. – 10 650 000,00 zł).

W ramach dwudziestu sześciu konkursów zawarto 37 umów dotacji na łączną kwotę 24 091 291,08 zł, z czego 6 620 946,70 zł w 2020 r., 8 724 565,11 zł w 2021 r., a 8 745 779,27 zł – w 2022 r. Ośrodki działały w 16 województwach, obejmując zasięgiem terytorium całej Polski¹³.

Kolejny Program pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023–2025 został zatwierdzony przez Ministra Sprawiedliwości w dniu 23 listopada 2022 r. Program stanowił kontynuację wcześniej podejmowanych działań z zakresu pomocy postpenitencjarnej oraz odpowiedź na potrzebę zapewnienia ciągłej i kompleksowej pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym. W programie na lata 2023–2025 względem programu na lata 2020–2022 zmieniono rozmieszczenie i liczbę miejsc świadczących pomoc ze środków Funduszu Sprawiedliwości z uwagi na podjęcie decyzji o dostosowaniu założeń programu do zmniejszonej liczby okręgowych inspektoratów służby więziennej (od 2022 r. jest 11 OISW, wcześniej było ich 15). Podziału dokonano na podstawie liczby osadzonych przebywających w poszczególnych inspektoratach okręgowych (stan ewidencyjny na 30 września 2022 r.), liczby zakładów karnych i aresztów śledczych oraz danych wynikających ze sprawozdań organizacji udzielających pomocy postpenitencjarnej ze środków Funduszu Sprawiedliwości za okres 2020 – I półrocze 2022 r., a także ówczesnie istniejącego systemu pomocy postpenitencjarnej.

Wartość pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023–2025 została zatwierdzona na łączną kwotę w wysokości 31 500 000,00 zł (2023 r. – 9 000 000,00 zł, 2024 r. – 10 500 000,00 zł, 2025 r. – 12 000 000,00 zł).

W ramach dwudziestu dwóch konkursów zawarto 31 umów¹⁴ na łączną kwotę dotacji, 30 186 688,56 zł, z czego 8 388 448,00 zł w 2023 r., 10 165 918,24 zł w 2024 r., 11 632 322,32 zł

¹² *Potencjał organizacji pozarządowych w realizowaniu zadań publicznych* z 21 lipca 2024 r., dostępne w: <https://proste.ngo/potencjal-fundusz-sprawiedliwosci/#~:text=Aby%20organizacja%20zbudowa%C5%82a%20sw%C3%B3j%20prawdziwy%20spo%C5%82eczny%20potencja%C5%82%2C,a%20pomoc%20ofiarom%20przest%C4%99pstw%20%E2%80%93%20200%2C7%25%20NGO>, [dostęp: 21.01.2026 r.]

¹³ Departament Funduszu Sprawiedliwości, *Analiza dotycząca Programu Pomocy postpenitencjarnej udzielanej przez organizacje pozarządowe z Funduszu Sprawiedliwości na lata 2023–2025* z 18.11.2022 r.

¹⁴ W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, w listopadzie 2023 r. rozwiązano jedną umowę zawartą na łączną kwotę 1 036 544,00 zł, z której wypłacono całą dotację na 2023 r. w wysokości 287 144,00 zł. Następnie w grudniu 2023 r. ogłoszono konkurs i w czerwcu 2024 r. zawarto umowę z nowym Wykonawcą na łączną kwotę 690 000,00 zł.

w 2025 r. Obecnie działają 32¹⁵ ośrodki, które rozmieszczone są na terytorium całej Polski zgodnie z podziałem na okręgowe inspektoraty służby więziennej.

W okresie od 2024 do 2025 r. ośrodki udzieliły pomocy łącznie 14 456 beneficjentom (7 476 w 2024 r. oraz 6 980 w 2025 r.).

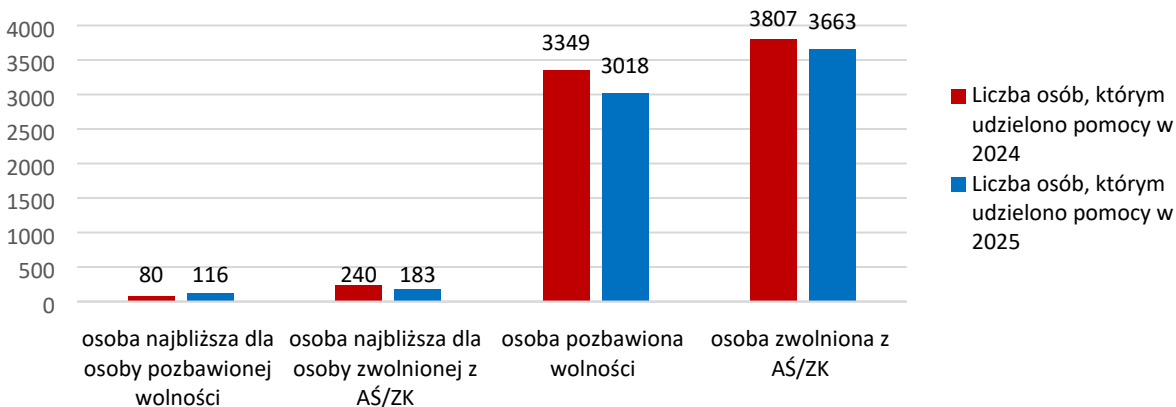
Tabela 9. Liczba osób, które skorzystały z pomocy w latach 2024–2025, z uwzględnieniem ich statusu

Status	Liczba osób, którym udzielono pomocy w 2024	Liczba osób, którym udzielono pomocy w 2025	Zmiana procentowa
osoba najbliższa dla osoby pozbawionej wolności	80	116	45%
osoba najbliższa dla osoby zwolnionej z AŚ/ZK	240	183	-24%
osoba pozbawiona wolności	3349	3018	-10%
osoba zwolniona z AŚ/ZK	3807	3663	-4%
Suma	7476	6980	-7%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie wykazów osób, którym udzielono pomocy, przekazanych przez Wykonawców umów.

W tabeli 9 przedstawiono liczbę osób, którym organizacje pozarządowe udzieliły pomocy ze środków Funduszu Sprawiedliwości w latach 2024–2025. W analizowanym okresie liczba osób objętych pomocą spadła o 7%. Największy wzrost liczby osób, którym udzielono pomocy wystąpił w przypadku osoby najbliższej dla osoby pozbawionej wolności, natomiast największy spadek nastąpił w przypadku osoby najbliższej dla osoby zwolnionej z AŚ/ZK.

Wykres 7. Liczba osób, które skorzystały z pomocy w latach 2024–2025, z uwzględnieniem ich statusu



¹⁵ Jeden podmiot prowadzi dwa ośrodki w ramach jednej umowy.

Tabela 10. Liczba udzielonych świadczeń przez organizacje pozarządowe w ramach poszczególnych zadań w latach 2023–2025

Formy pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym	2023	2024	2025
pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych	894	997	903
okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu	40	36	55
organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej	2 121	2 472	2 178
organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe	299	344	252
organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień	3 489	3 486	1783
zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej	199	219	2
pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy	106	160	185
pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie	57	55	26
pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy	43	49	59
pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie	20	16	9
pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe,	57	65	2

Formy pomocy udzielanej osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym	2023	2024	2025
programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie			
promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych	954	1 271	248
żywności lub bonów żywnościowych	2 294	2 965	2 788
odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych	2 460	3 037	1 998
biletów komunikacji publicznej	681	749	679
leków, środków opatrunkowych i sanitarnych	184	184	126
wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	9	40	17
pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych	625	827	207
niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych	228	280	211
materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek	0	3	8

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie wykazów osób, którym udzielono pomocy, przekazanych przez Wykonawców umów.

Największym zainteresowaniem w analizowanym okresie cieszyły się działania z zakresu poradnictwa prawnego, aktywizacji zawodowej oraz programów podnoszących kompetencje społeczne, w tym przeciwdziałających czynnikom kryminogennym. Wysoki poziom utrzymywało również wsparcie w formie wyżywienia i zakwaterowania.

Jednocześnie analiza danych wskazuje, że istotne spadki liczb osób objętych niektórymi formami wsparcia w 2025 r. należy wiązać przede wszystkim z zakończeniem obowiązywania umów zawartych w poprzednim okresie konkursowym oraz przejściowym charakterem roku, w którym przygotowywano i rozstrzygano nowe konkursy.

W szczególności dotyczy to:

- 1) programów podnoszących kompetencje społeczne;
- 2) działań z zakresu readaptacji społecznej;
- 3) wsparcia rzeczowego (odzież, materiały edukacyjne);
- 4) aktywizacji zawodowej i szkoleń.

Podejmowanie tego typu działań w końcowej fazie realizacji umów wiązało się z ryzykiem:

- 1) braku możliwości ich pełnego rozliczenia;
- 2) konieczności kontynuacji bez zapewnionego finansowania;
- 3) nieosiągnięcia zakładanych rezultatów w wymaganym czasie.

W konsekwencji organizacje koncentrowały się na działaniach krótkoterminowych i możliwych do szybkiego rozliczenia. Tym samym spadki w 2025 r. mają charakter przejściowy i wynikają z cyklu konkursowego, a nie ze zmniejszenia zapotrzebowania na wsparcie.

3.5 Główne wnioski i rekomendacje płynące z diagnozy

Osoby opuszczające zakłady karne i areszty śledcze bardzo często nie posiadają miejsca zamieszkania, wsparcia rodziny, jakichkolwiek środków do życia oraz praktycznych umiejętności, które pozwoliłyby na znalezienie pracy i odnalezienie się w nowej rzeczywistości, czego efektem w większości przypadków jest powrót do przestępstwa. Recydywiści stanowią aż ponad 50% wszystkich skazanych osób w każdym roku. Najczęstszą przyczyną tego zjawiska jest fakt, że osoby te po opuszczeniu zakładów karnych nie radzą sobie z powrotem do życia w społeczeństwie. Praktyka pokazuje, że osoby pozbawione wolności, zwalniane z zakładów karnych i aresztów śledczych, najczęściej korzystają z form pokrycia kosztów czasowego zakwaterowania, pomocy prawnej i aktywizacji zawodowej oraz pomocy materialnej – w szczególności w postaci bonów żywnościowych i towarowych. Dominującą rolę odgrywają także organizowane i finansowane programy podnoszące kompetencje społeczne, mające na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień. Ponadto badanie realizowane przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości wykazało konieczność kontynuacji działań mających na celu aktywizację zawodową osób opuszczających zakłady karne, gdyż to właśnie praca jest najbardziej efektywnym bodźcem do skutecznej readaptacji społecznej.

Program pomocy postpenitencjarnej na lata 2020–2022 oraz 2023–2025 pozwolił stworzyć miejsca pomocy dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osób im najbliższych we wszystkich okręgowych inspektoratach służby więziennej w całej Polsce. Poprawił tym samym dostępność form pomocy dla beneficjentów, jak również był spójny z pomocą finansowaną ze środków Funduszu Sprawiedliwości, udzielaną przez podmioty sektora finansów publicznych – zawodowych kuratorów sądowych oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Kontynuacja działań w ramach ogólnokrajowego programu pomocy postpenitencjarnej jest zatem odpowiedzią na potrzebę zapewnienia ciągłej i kompleksowej pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych. Potrzeba kontynuacji została także zasygnalizowana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, organizacje pozarządowe oraz kuratorów sądowych.

Pomoc postpenitencjarna stanowi kluczowy element systemu resocjalizacji i reintegracji społecznej osób opuszczających zakłady karne. Jej kontynuacja jest nie tylko uzasadniona, ale wręcz niezbędna z perspektywy społecznej, ekonomicznej i humanitarnej.

3.6 Wyniki badania ankietowego beneficjentów programu

W celu pogłębienia diagnozy przeprowadzono dwa komplementarne badania ankietowe: wśród beneficjentów pomocy oraz jednostek penitencjarnych. Badania miały na celu ocenę jakości, dostępności oraz dopasowania wsparcia udzielanego w ramach programu.

Badania przeprowadzono w czerwcu i lipcu 2025 r. W badaniu skierowanym do beneficjentów uzyskano 63 wypełnione ankiety (przy 147 wyświetleniach, co stanowi 42,9% współczynnika konwersji). W badaniu skierowanym do jednostek penitencjarnych uzyskano 145 wypełnionych ankiet (przy 249 wyświetleniach), współczynnik ukończenia – 58,2%.

Uzyskane wyniki pozwalają na analizę funkcjonowania systemu wsparcia z dwóch uzupełniających się perspektyw: osób korzystających z pomocy oraz podmiotów zaangażowanych w jej realizację.

Badanie wśród beneficjentów pomocy

Dostępność i organizacja pomocy

Dostępność pomocy postpenitencjarnej została oceniona bardzo wysoko – średnia ocen wyniosła 4,71 w skali 1–5, co wskazuje na dobre funkcjonowanie systemu wsparcia pod względem lokalizacji oraz możliwości skorzystania z pomocy.

Pomoc realizowana jest na terenie całego kraju, z największym nasileniem w następujących regionach: w województwie zachodniopomorskim (36,8% wskazań), a także w województwach: łódzkim (13,2%), oraz podlaskim (11,8%).

W ujęciu lokalnym dominującym miejscem udzielania pomocy jest Szczecin (24 wskazania), a następnie Łódź (10), Białystok (8) oraz Warszawa (7).

Co się tyczy organizacji punktów pomocy, 86,8% respondentów uznało godziny ich otwarcia za wystarczające, natomiast 10,5% wskazało potrzebę ich rozszerzenia, a 2,6% na konieczność dostosowania godzin otwarcia.

Tabela 11. Podsumowanie wyników badania w zakresie dostępności i organizacji pomocy postpenitencjarnej

Obszar	Wskaźnik	Wartość
Dostępność	Średnia ocena	4,71 / 5
	Oceny pozytywne (4–5)	96,1%
	– w tym oceny maksymalne (5)	75%
Geografia	Największy region	zachodniopomorskie – 36,8%
		łódzkie – 13,2%
		podlaskie – 11,8%
Lokalizacja	Główne miasta	Szczecin (24), Łódź (10), Białystok (8), Warszawa (7)
Organizacja	Godziny wystarczające	86,8%
	Wymagają rozszerzenia	10,5%

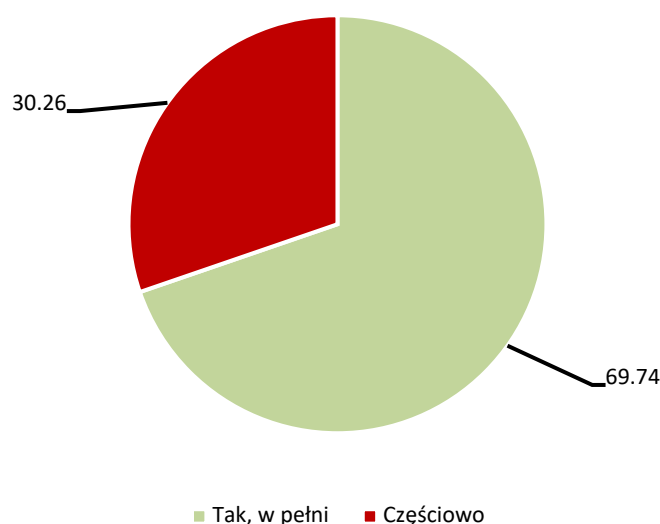
Obszar	Wskaźnik	Wartość
	Wymagają zmiany	2,7%

Jakość i dopasowanie pomocy

Jakość udzielanej pomocy została oceniona bardzo wysoko. Łączny odsetek ocen pozytywnych (4 i 5 w skali 1–5) wyniósł 92,1%, a średnia ocena osiągnęła poziom 4,63. W tym aż 71,1% respondentów przyznało najwyższą ocenę, co wskazuje na bardzo wysoki poziom satysfakcji z uzyskanego wsparcia.

Wysokie oceny jakości mogą świadczyć o profesjonalizmie osób udzielających pomocy oraz skuteczności oferowanych działań i odpowiadaniu na potrzeby beneficjentów. Analiza dopasowania pomocy do indywidualnych potrzeb wskazuje, że 69,7% respondentów uznało wsparcie za w pełni dopasowane, natomiast 30,3% oceniło je jako częściowo dopasowane. Nie odnotowano odpowiedzi negujących dopasowanie pomocy.

Wykres 8. Stopień dopasowania udzielanej pomocy do indywidualnych potrzeb beneficjentów



Wyniki te wskazują na wysoki poziom indywidualizacji wsparcia, przy jednoczesnym istnieniu potrzeby dalszego doskonalenia w zakresie precyzyjnego dostosowania form pomocy do zróżnicowanych potrzeb beneficjentów.

W kontekście poszczególnych form wsparcia najwyżej oceniana jest pomoc osoby pierwszego kontaktu (96,1% ocen pozytywnych), co potwierdza jej kluczowe znaczenie w procesie udzielania pomocy.

Najpotrzebniejsze formy wsparcia

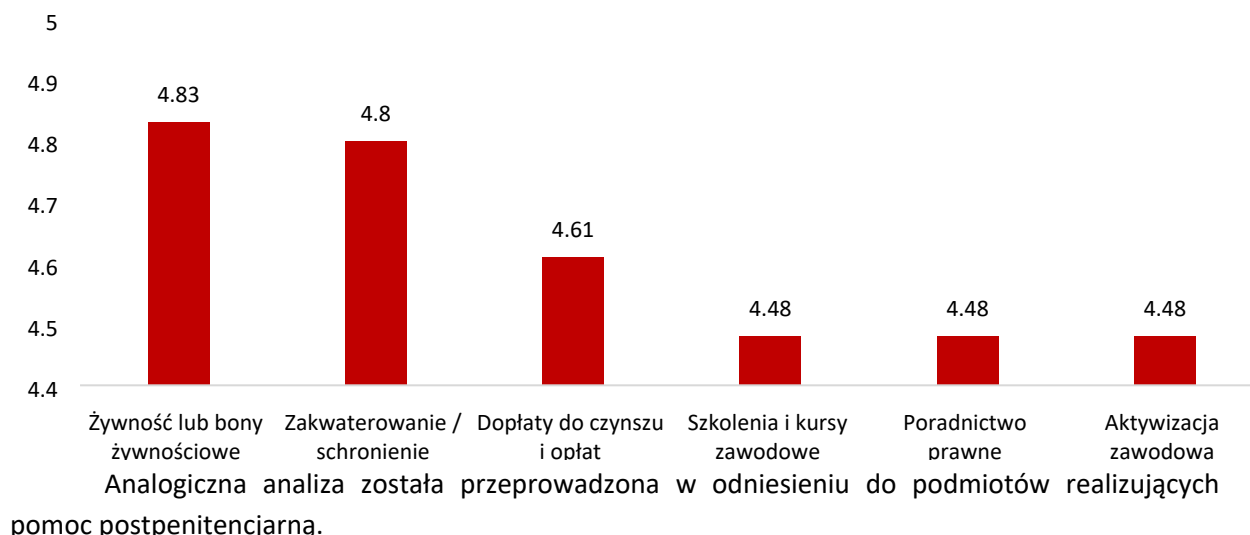
Analiza odpowiedzi respondentów wskazuje, że największe zapotrzebowanie dotyczy wsparcia w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, w szczególności w obszarze materialnym oraz mieszkaniowym.

Istotne znaczenie ma również wsparcie ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową, w tym pomoc w znalezieniu zatrudnienia oraz podnoszeniu kwalifikacji.

Respondenci wskazywali także na potrzebę dostępu do wsparcia psychologicznego, które odgrywa ważną rolę w procesie readaptacji społecznej oraz radzenia sobie z trudnościami po opuszczeniu jednostki penitencjarnej.

Uzyskane wyniki wskazują na konieczność zapewnienia kompleksowego wsparcia, łączącego pomoc materialną, psychologiczną oraz działania aktywizujące.

Wykres 9. Najpotrzebniejsze formy wsparcia wskazane przez beneficjentów pomocy postpenitencjarnej w skali 1–5



Badanie wśród jednostek penitencjarnych

Dostępność i organizacja pomocy

Dostępność pomocy postpenitencjarnej została oceniona wysoko również z perspektywy jednostek penitencjarnych, co wskazuje na sprawne funkcjonowanie systemu wsparcia pod względem organizacyjnym oraz terytorialnym.

W badaniu uczestniczyły jednostki z całego kraju, przy czym największy udział odnotowano w okręgach o największej liczbie jednostek penitencjarnych. Świadczy to o szerokim zasięgu badania oraz reprezentatywności ukazanych wyników.

Struktura badanych jednostek obejmowała zarówno zakłady karne, areszty śledcze, jak i oddziały zewnętrzne. W badaniu dominowały zakłady karne (62,9%), areszty śledcze stanowiły 28,1% natomiast oddziały zewnętrzne 9%. Jednocześnie zdecydowana większość jednostek zajmowała się populacją męską (76,7%).

Organizacja pomocy została oceniona jako prawidłowa, przy zastrzeżeniu potrzeby dalszego usprawniania koordynacji działań oraz dostosowywania form wsparcia do specyfiki jednostek i potrzeb osadzonych.

Analiza ta powinna być rozpatrywana w kontekście zróżnicowanego obciążenia systemu penitencjarnego, wynikającego z liczby osadzonych w poszczególnych okręgach (**zob. tabela nr 2**). Okręgi o większej liczbie osadzonych generują jednocześnie większe zapotrzebowanie na działania w zakresie pomocy postpenitencjarnej, co może wpływać na organizację i dostępność wsparcia.

Formy wsparcia podczas pobytu w jednostce penitencjarnej

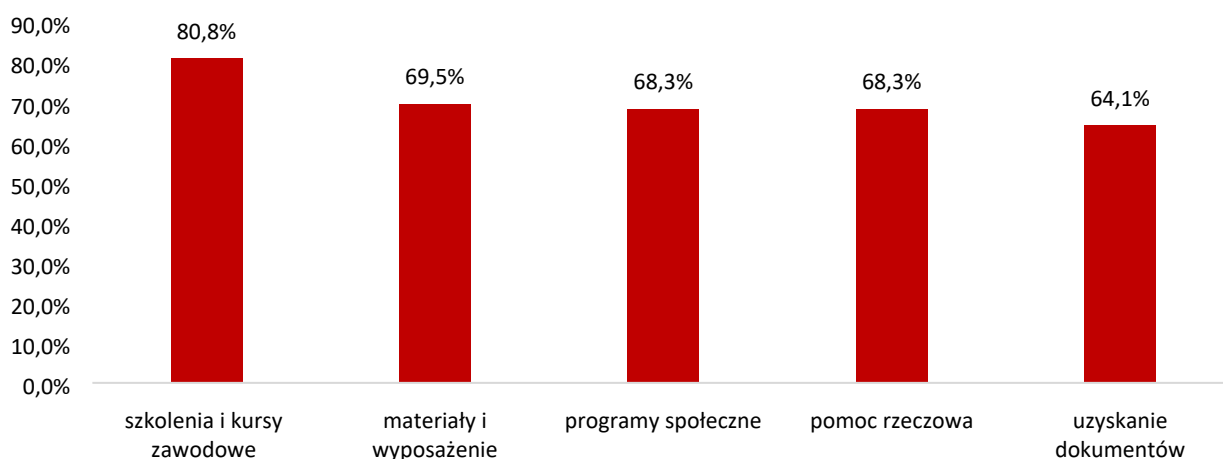
Najczęściej wskazywaną formą wsparcia na czas pobytu w jednostce penitencjarnej są szkolenia i kursy zawodowe (80,8%), co wskazuje na istotne znaczenie przygotowania do podjęcia zatrudnienia po opuszczeniu jednostki.

Wysoki odsetek wskazań dotyczył również:

- 1) materiały i wyposażenie do programów (68,3%);
- 2) programy społeczne (68,3%);
- 3) pomoc rzeczową (68,3%);
- 4) wsparcie w uzyskaniu dokumentów (64,1%).

Jednocześnie relatywnie rzadziej wskazywano jako potrzebne m.in. ubezpieczenia NWW (53,1%) oraz inicjatywy readaptacyjne i badania (50%), co może wynikać z ich ograniczonej użyteczności w warunkach izolacji.

Wykres 10. Najpotrzebniejsze formy wsparcia podczas pobytu w jednostce penitencjarnej, wskazane przez wykonawców działań (% respondentów)



Formy wsparcia po opuszczeniu jednostki penitencjarnej

Najczęściej wskazywanymi formami wsparcia na czas po opuszczeniu jednostki penitencjarnej są:

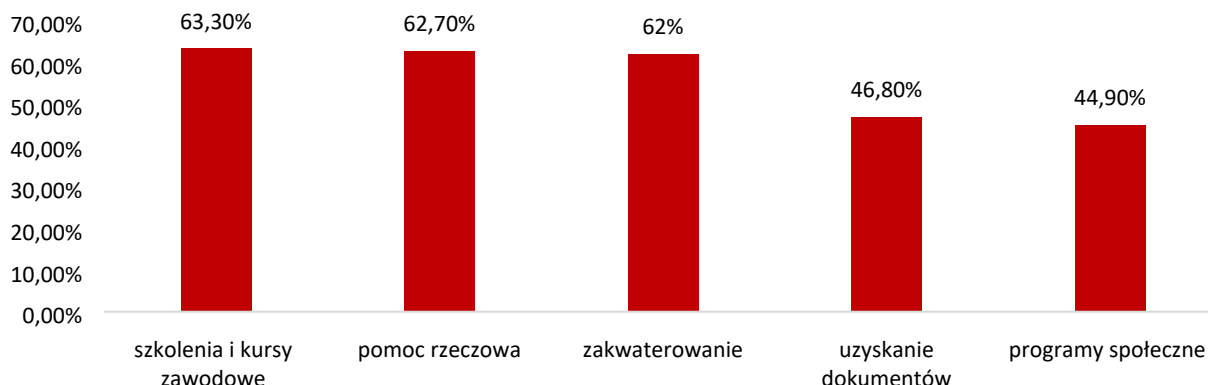
- 1) szkolenia i kursy zawodowe (63,3%);
- 2) pomoc rzeczowa (62,7%);
- 3) zakwaterowanie lub schronienie (62%);
- 4) wsparcie w uzyskaniu dokumentów (46,8%);
- 5) programy społeczne (44,9%).

Rzadziej wskazywane były natomiast:

- 1) ubezpieczenia NNW (64,1%);
- 2) badania specjalistyczne (54,9%);
- 3) inicjatywy readaptacyjne (52,9%).

Może to wskazywać na koncentrację respondentów na najbardziej podstawowych potrzebach związanych z funkcjonowaniem po opuszczeniu jednostki.

Wykres 11. Najpotrzebniejsze formy wsparcia podczas pobytu w jednostce penitencjarnej, wskazane przez wykonawców działań (% respondentów)



Porównanie wyników badań oraz wnioski końcowe

Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród beneficjentów pomocy oraz jednostek penitencjarnych pozwalają na kompleksową ocenę funkcjonowania systemu pomocy postpenitencjarnej z dwóch uzupełniających się perspektyw: odbiorców wsparcia oraz podmiotów zaangażowanych w jego organizację.

Analiza wyników pozwala zidentyfikować obszary zgodności pomiędzy odpowiedziami badanych grup, w szczególności w zakresie najczęściej wskazywanych potrzeb:

- 1) wsparcia materialnego (np. żywność, pomoc rzeczowa);
- 2) zapewnienia zakwaterowania lub schronienia;
- 3) wsparcia w uzyskaniu dokumentów;
- 4) działań aktywizacyjnych, w tym szkoleń i kursów zawodowych.

Jednocześnie zauważalne są istotne różnice pomiędzy badanymi grupami. Beneficjenci w większym stopniu koncentrują się na bezpośrednich i pilnych potrzebach związanych z codziennym funkcjonowaniem po opuszczeniu jednostki, takich jak zapewnienie podstawowych warunków bytowych.

Z kolei jednostki penitencjarne częściej wskazują na znaczenie działań systemowych i przygotowawczych, w tym:

- 1) programów społecznych;
- 2) szkoleń i aktywizacji zawodowej;
- 3) wsparcia organizacyjnego w trakcie odbywania kary.

Wyniki badania sugerują, że potrzeby wskazywane na etapie pobytu w jednostce penitencjarnej oraz po jej opuszczeniu mają częściowo odmienny charakter. W trakcie odbywania kary większe znaczenie przypisywane jest działaniom przygotowującym do funkcjonowania w warunkach wolnościowych, natomiast po opuszczeniu jednostki na pierwszy plan wysuwają się potrzeby związane z bieżącym funkcjonowaniem i stabilizacją sytuacji życiowej.

Uzyskane wyniki sugerują potrzebę dalszego rozwijania kompleksowego wsparcia, obejmującego pomoc materialną, psychologiczną oraz działania aktywizujące. Jednocześnie analiza porównawcza obu grup respondentów pozwala zidentyfikować obszary, które mogą stanowić przedmiot dalszych analiz w kontekście zapewnienia spójności i adekwatności udzielanego wsparcia na kolejnych etapach procesu readaptacji.

Wyniki badań ankietowych mają charakter uzupełniający wobec analiz statystycznych i służą identyfikacji opinii oraz doświadczeń respondentów. Nie stanowią samodzielnej podstawy do formułowania wniosków dotyczących funkcjonowania całego systemu pomocy postpenitencjarnej.

3.7 Podsumowanie diagnozy i uzasadnienie interwencji

Diagnoza wykorzystuje dane za lata 2020–2025 dotyczące populacji penitencjarnej, świadczeń CZSW i kuratorów sądowych, wydatków Funduszu, działalności NGO oraz badań ankietowych. Dane opisowe stanowią podstawę wniosków tylko tam, gdzie pozwalają wskazać problem, jego skalę i możliwą odpowiedź programu.

Problem 1. Brak ciągłości wsparcia

- Pomoc jest udzielana przez kilka grup realizatorów, ale przepływ informacji między etapem przygotowania do zwolnienia a pomocą w warunkach wolnościowych nie jest jednolity. Powstaje ryzyko przerwania wsparcia w okresie bezpośrednio po zwolnieniu. Uzasadnia to cel dotyczący koordynacji i ciągłości pomocy.

Problem 2. Przewaga pomocy doraźnej nad usamodzielniającą

- W strukturze świadczeń istotną pozycję zajmują pomoc rzeczowa i pieniężna. Są one niezbędne w sytuacji kryzysowej, lecz bez równoległej aktywizacji zawodowej, wsparcia mieszkaniowego i pracy nad kompetencjami społecznymi nie zapewniają trwałej readaptacji. Uzasadnia to cel dotyczący samodzielności bytowej i zawodowej.

Problem 3. Ograniczona dostępność wsparcia mieszkaniowego i specjalistycznego

- Dane wskazują na małą skalę świadczeń mieszkaniowych oraz zróżnicowaną dostępność terapii, poradnictwa i pomocy prawnej. Jednocześnie respondenci wskazują zakwaterowanie, potrzeby materialne i zatrudnienie jako kluczowe po zwolnieniu. Uzasadnia to rozwój kompleksowych ścieżek pomocy.

Problem 4. Nierównomierna kompleksowość pomocy udzielanej przez sądy

- W 2024 r. około 66% sądów rejonowych udzielało wyłącznie jednej formy pomocy, a wsparcie obejmujące cztery lub pięć form należało do rzadkości. Uzasadnia to stopniowe wdrażanie standardu wielowymiarowej oceny potrzeb, bez nakładania obowiązku przyznawania świadczeń, które w konkretnej sprawie nie są potrzebne.

Problem 5. Niewystarczająca jakość danych o rezultatach

- Dotychczasowa sprawozdawczość koncentruje się na liczbie świadczeń i wydatkach. Brakuje porównywalnych danych pozwalających ocenić trwałość zatrudnienia, stabilizację mieszkaniową, kontynuację terapii oraz ciągłość pomocy. Uzasadnia to wprowadzenie wspólnych definicji wskaźników i ograniczonego zestawu danych wynikowych.

Problem 6. Niewystarczająca jakość danych o analizie wpływu na organizację pracy kuratorów

- Projekt programu zweryfikuje wpływ proponowanych rozwiązań na organizację pracy kuratorów sądowych, w szczególności liczby dodatkowych czynności, czasu ich realizacji, skutków kadrowych i finansowych oraz wpływu nowych obowiązków na wykonywanie ustawowych zadań probacyjnych.

Wnioski dla programu

Program powinien łączyć pomoc doraźną z działaniami prowadzącymi do samodzielności; zapewnić przekazywanie informacji pomiędzy realizatorami; zwiększać dostęp do aktywizacji, wsparcia mieszkaniowego i specjalistycznego; rozwijać pomoc dla osób najbliższych; oraz mierzyć rezultaty, a nie wyłącznie liczbę udzielonych świadczeń.

4. Cele programu

4.1 Cel główny

Niwelowanie negatywnych następstw izolacji penitencjarnej oraz zwiększanie zdolności osób objętych pomocą do samodzielnego i zgodnego z prawem funkcjonowania w społeczeństwie.

4.2 Cele szczegółowe

Cel 1. Zwiększenie samodzielności bytowej i zawodowej osób przygotowujących do zwolnienia i zwolnionych.

Działania obejmują rozpoznanie potrzeb, pomoc doraźną, wsparcie mieszkaniowe, poradnictwo zawodowe, szkolenia, pośrednictwo pracy oraz pomoc w uzyskaniu dokumentów.

Cel 2. Zwiększenie dostępności pomocy psychologicznej, terapeutycznej, prawnej i społecznej.

Działania obejmują poradnictwo i terapię dostosowane do rozpoznanych potrzeb, ze szczególnym uwzględnieniem uzależnień, kryzysów psychicznych, przemocy i trudności adaptacyjnych.

Cel 3. Ograniczenie negatywnych skutków izolacji dla osób najbliższych.

Działania obejmują pomoc prawną, psychologiczną i socjalną oraz wsparcie służące utrzymaniu lub odbudowie bezpiecznych więzi rodzinnych, jeżeli jest to zgodne z dobrem osób najbliższych.

Cel 4. Zwiększenie ciągłości i kompleksowości pomocy.

Działania obejmują wspólny standard rozpoznania potrzeb, przekazywanie informacji za zgodą osoby uprawnionej, koordynację pomocy oraz stopniowe zwiększanie liczby sądów udzielających co najmniej czterech form pomocy, gdy wynika to z potrzeb osób uprawnionych.

Cel 5. Promocja systemu pomocy postpenitencjarnej oraz wspieranie inicjatyw służących skutecznej readaptacji skazanych.

Działania obejmują działalność informacyjną, promocyjną, finansowanie i organizowanie wydarzeń służących promocji i rozwojowi systemu pomocy postpenitencjarnej oraz skutecznej readaptacji skazanych.

4.3 Grupa docelowa i okresy wsparcia

1. Osoby pozbawione wolności objęte okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw:
wsparcie udzielane jest zgodnie z przyjętym programem wolnościowym nie wcześniej niż do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary.

2. Osoby pozbawione wolności nieobjęte programem wolnościowym, o którym mowa w art. 164 kkw:
świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy nie wcześniej niż do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary.
3. Osoby, które opuściły Zakład Karny lub Areszt Śledczy:
 - 1) świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy, nie dłużej niż do 6 miesięcy po opuszczeniu Zakładu Karnego lub Aresztu Śledczego;
 - 2) w szczególnych przypadkach uzasadnionych sytuacją osobistą osoby uprawnionej pomoc może zostać przedłużona do 12 miesięcy, nie dłużej jednak niż do ustania okoliczności uzasadniających przedłużenie pomocy;
 - 3) przesłanką do przedłużenia okresu wsparcia może być:
 - a) choroba i wywołana nią niezdolność do pracy,
 - b) bezdomność,
 - c) konieczność ukończenia szkolenia zawodowego lub programu podnoszącego kompetencje społeczne,
 - d) realizacja programu wolnościowego o którym mowa w art. 164 kkw.
4. Osoby najbliższe osób pozbawionych wolności oraz osób zwolnionych z zakładów karnych i aresztów śledczych:
świadczeń w ramach pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia osadzenia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 12 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy osoby najbliższej.

4.4 Zakres pomocy w podziale na grupy docelowe:

1. Osobom przebywającym w zakładzie karnym lub areszcie śledczym objęte okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw, wsparcia udziela się:
 - 1) zgodnie z przyjętym programem wolnościowym. Wsparcie w tym zakresie udzielane jest z urzędu, ustalone świadczenia mogą być stosowane na rzecz uprawnionego skazanego w formie indywidualnej lub grupowej;
 - 2) w innych formach wskazanych § 39 Rozporządzenia.
2. Osobom przebywającym w zakładzie karnym lub areszcie śledczym nieobjętym programem wolnościowym, o którym mowa w art. 164 kkw, wsparcia udziela się:
 - 1) w zakresie niezbędnym do realizacji celów pomocy;
 - 2) w formach określonych w § 39 ust. 1 pkt 3-6 i 9 Rozporządzenia.
3. Osobom, które opuściły Zakład Karny lub Areszt Śledczy wsparcia udziela się w zakresie niezbędnym do realizacji celów pomocy w szczególności:
 - 1) osobom, które były objęte okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw ustawy KKW oraz dla których sporządzono program wolnościowy wsparcia udziela się zgodnie z tym programem. Udzielając

innych niż wynikające z programu określonych w § 39 Rozporządzenia form wsparcia bierze się pod uwagę wymiar kary pozbawienia wolności, warunki bytowe, stan zdrowia, możliwości uzyskania zatrudnienia oraz inne istotne warunki osobiste i środowiskowe mające wpływ na społeczną readaptację.

- 2) Osobom, które nie były objęte okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw ustawy udziela się wsparcia w formach określonych w § 39 Rozporządzenia w zakresie niezbędnym do realizacji celów pomocy uwzględniając w szczególności:
 - a) wymiar kary pozbawienia wolności,
 - b) warunki bytowe,
 - c) stan zdrowia,
 - d) możliwości uzyskania zatrudnienia,
 - e) inne istotne warunki osobiste i środowiskowe mające wpływ na społeczną readaptację.
4. Osobom najbliższym osób pozbawionych wolności oraz osobom najbliższym osób zwolnionych z zakładów karnych i aresztów śledczych świadczeń udziela się w zakresie niezbędnym dla zrealizowania celów tej pomocy.

4.5 Podstawowe warunki udzielania pomocy

1. Pomocy udziela się przez okres niezbędny do realizacji jej celów określonych w Programie.
2. Pomocy udziela się w zakresie niezbędnym do realizacji celów określonych w Programie.
3. Pomocy udzielonej na kolejny wniosek osoby uprawnionej udziela się pod warunkiem wykazania, że wcześniej udzielona pomoc została wykorzystana zgodnie z przeznaczeniem.
4. Udzielający pomocy nie jest związany wnioskiem osoby uprawnionej co oznacza, że może udzielić pomocy z urzędu w formie i zakresie innym niż określony we wniosku.
5. Od ustalonego zakresu udzielonego wsparcia osobie uprawnionej przysługuje skarga na zasadach określonych w art. 7 kkw.
6. Od odmowy udzielania pomocy na wniosek przysługuje skarga na zasadach określonych w art. 7 kkw.

4.6 Podmioty Udzielające Wsparcia

1. Służba Więzienna

Służba Więzienna odpowiada za:

- 1) przygotowanie do zwolnienia i pomoc udzielaną w jednostkach penitencjarnych w szczególności dla osób objętych okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw;
- 2) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne;
- 3) nadzór nad bezpośrednim przekazaniem osoby zwalnianej do systemu wsparcia wolnościowego, zapobiegając powstawaniu luki pomocowej w momencie przekroczenia bramy zakładu karnego, w szczególności:
 - a) udzielanie informacji o zasadach rejestracji w urzędzie pracy oraz wsparcie w przygotowaniu do rejestracji osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy,

- b) udzielenie informacji na temat możliwych form wsparcia, w szczególności w zakresie nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego, pomocy społecznej i pomocy postpenitencjarnej,
 - c) zabezpieczenie podstawowych potrzeb logistycznych w momencie opuszczenia jednostki, w tym upewnienie się, że osoba zwalniana posiada adekwatną do pory roku odzież, środki pieniężne na powrót do miejsca docelowego,
 - d) zapewnienie dokumentów (dowód osobisty),
 - e) zapewnienie noclegu.
- na zasadach określonych w Zaleceniach Ministra Sprawiedliwości¹⁶.

2. Zawodowi Kuratorzy Sądowi

Zawodowi Kuratorzy Sądowi udzielają pomocy w granicach właściwości i koordynują ją w warunkach wolnościowych, w szczególności:

- 1) pracują z osobą pozbawioną wolności objętą okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw oraz uczestniczą w przygotowaniu i realizacji programu wolnościowego w trakcie i po odbyciu kary pozbawienia wolności;
- 2) pracują z osobami pozbawionymi wolności w tym osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności w Systemie Dozoru Elektronicznego;
- 3) udzielają pomocy postpenitencjarnej na zasadach określonych w Zaleceniach Ministra Sprawiedliwości.

3. Organizacje pozarządowe wybrane w otwartych konkursach ofert

Organizacje pozarządowe realizują zadania powierzone w umowach, w szczególności pomoc specjalistyczną, mieszkaniową, terapeutyczną i aktywizacyjną, w szczególności:

- 1) pracują z osobą pozbawioną wolności objętą okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw oraz uczestniczą w przygotowaniu i realizacji programu wolnościowego w trakcie i po odbyciu kary pozbawienia wolności,
- 2) zapewniają kompleksowe wsparcie obejmujące w szczególności czasowe zakwaterowanie lub schronienie w ośrodku dla bezdomnych dla osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym po długotrwałej izolacji penitencjarnej, zagrożonych bezdomnością, ze szczególnymi potrzebami wynikającymi ze stanu zdrowia,
- 3) zapewniają koordynację wsparcia z innymi systemami pomocy w szczególności systemem pomocy społecznej.

¹⁶ Zalecenia dla Służby Więziennej oraz kuratorów sądowych w zakresie udzielania pomocy postpenitencjarnej ze środków Funduszu Sprawiedliwości

4.7 Docelowy Model pomocy postpenitencjarnej w podziale na Realizatorów

Pomoc przebiega w trzech powiązanych etapach:

1. przygotowanie do zwolnienia.
2. stabilizacja bezpośrednio po zwolnieniu oraz
3. readaptacja i usamodzielnienie.

Przejście między etapami nie jest automatyczne; zależy od potrzeb, zgody osoby uprawnionej i właściwości realizatora. Kluczowym zagadnieniem jest zapewnienie przepływu informacji oraz zaangażowanie beneficjenta tak żeby udzielana pomoc była skuteczna i zapewniała faktyczny efekt adaptacyjny.

Etap	Podmiot wiodący	Działania	Rezultat
Przygotowanie do zwolnienia	CZSW	Rozpoznanie potrzeb; dokumenty; plan pomocy; kontakt z właściwym realizatorem.	Osoba opuszcza jednostkę z informacją o dostępnej pomocy i ustalonym kolejnym krokiem.
Stabilizacja po zwolnieniu	Kurator Sądowy oraz NGO	Kurator sądowy: - rozpoznaje sytuację i pilne potrzeby osoby po zwolnieniu, - dokonuje wstępnej oceny potrzeb związanych z readaptacją, - kieruje do właściwych realizatorów pomocy,	Ograniczenie bezpośredniego ryzyka bezdomności, braku środków do życia i przerwania leczenia.
		NGO : - pomoc doraźna; - wsparcie interwencyjne; - realizacja świadczeń; - kierowanie do usług specjalistycznych.	
Readaptacja i usamodzielnienie	Kurator sądowy oraz NGO	Kurator sądowy: - monitoruje sytuację osoby, - motywuje do realizacji ustalonego planu pomocy, - współpracuje z realizatorami wsparcia w zakresie swoich kompetencji ustawowych, - w razie potrzeby dokonuje ponownej oceny potrzeb i kieruje do odpowiednich form	Wzrost samodzielności i ograniczenie zależności od pomocy doraźnej.

Etap	Podmiot wiodący	Działania	Rezultat
		wsparcia. NGO: • Realizuje działania aktywizujące, • Zapewnia wsparcie mieszkaniowe i specjalistyczne, • Prowadzi poradnictwo oraz terapię, • Realizuje działania na rzecz usamodzielnienia i integracji społecznej, • Współpracuje z kuratorem sądowym w zakresie realizowanego wsparcia.	

5. Priorytety i odbiorcy programu

5.1 Priorytety programu

Określone na podstawie diagnozy priorytety i działania koncentrują się na obszarach:

- 1) readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze;
- 2) zapobieganiu recydywie;
- 3) wsparciu w usamodzielnianiu się;
- 4) wspieraniu integracji na rynku pracy;
- 5) pomocy psychologicznej i terapeutycznej;
- 6) pomocy socjalnej;
- 7) wsparciu dzieci i rodzin osób pozbawionych wolności oraz opuszczających zakłady karne, w szczególności w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
- 8) readaptacja bez stygmatyzacji – silne organizacje, otwarte społeczeństwo.

5.2 Wnioskowanie o wsparcie

Osoby uprawnione (osadzone, zwolnione z ZK/AŚ oraz osoby im najbliższe) mogą wystąpić o pomoc z Funduszu Sprawiedliwości w następujący sposób:

- 1) osoby osadzone i zwalniane z zakładów karnych i aresztów śledczych mogą wystąpić z wnioskiem o pomoc do dyrektora jednostki penitencjarnej;
- 2) osoby zwolnione i osoby im najbliższe, a także osoby najbliższe osadzonemu mają możliwość złożenia wniosku o pomoc do zawodowego kuratora sądowego;
- 3) osoby zwolnione i osoby im najbliższe, a także osoby najbliższe osadzonemu mogą ubiegać się o pomoc za pośrednictwem organizacji pozarządowych realizujących zadania finansowane ze środków Funduszu Sprawiedliwości, które zawarły stosowną umowę z MS.

Podmioty realizujące (wykonawcy) mogą udzielać pomocy zarówno na wniosek osoby uprawnionej, jak i z urzędu, a także na wniosek prokuratora, obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela osoby uprawnionej. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie oraz dokumenty potwierdzające wskazane okoliczności, a w przypadku osób zwolnionych – także dokument potwierdzający zwolnienie z jednostki penitencjarnej.

Pomoc postpenitencjarna udzielana w ramach Funduszu Sprawiedliwości ma charakter krótkoterminowy i jest ukierunkowana na wsparcie osób opuszczających jednostki penitencjarne w pierwszym okresie po zwolnieniu. Co do zasady, pomocy udzielana jest przez okres do 6 miesięcy od dnia opuszczenia jednostki penitencjarnej, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach, tj. niepełnosprawność lub czasowa niezdolność do pracy – maksymalnie do 12 miesięcy. Powyższe odnosi się do osób zwolnionych, natomiast osoby najbliższe osadzonemu mogą korzystać z pomocy przez okres od 6 do 12 miesięcy od dnia osadzenia.

Osoby osadzone objęte są przygotowaniem do życia po zwolnieniu zgodnie z art. 164 Kodeksu karnego wykonawczego. Pomoc postpenitencjarna może być udzielana również osobom nieobjętym okresem przygotowania do zwolnienia z zakładu karnego.

Pomoc realizowana w ramach Funduszu ma charakter uzupełniający wobec działań Służby Więziennej i zawodowych kuratorów sądowych oraz powinna sprzyjać trwałej readaptacji społecznej, a nie ograniczać się wyłącznie do wsparcia socjalnego. Analiza dotychczasowej realizacji programu wskazuje, że nadmierne koncentrowanie się na pomocy rzeczowej nie prowadzi do długofalowych

efektów readaptacyjnych, w związku z czym zadania obejmujące pomoc rzeczową mają charakter fakultatywny i uzupełniający.

Służba Więzienna oraz kuratorzy sądowi mogą udzielać wszystkich form pomocy wskazanych w § 39 Rozporządzenia.

Dotacje dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji są przeznaczone na udzielanie pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym, zgodnie z ramami prawnymi programu określonymi w rozdziale 2¹⁷. Pomoc udzielana w ramach programu realizowana jest w formach określonych w rozporządzeniu regulującym zasady udzielania pomocy Funduszu. Program nie przewiduje rozszerzania form pomocy, natomiast dopuszcza dostosowywanie sposobu realizacji poszczególnych działań do zdiagnozowanych potrzeb beneficjentów¹.

Pomoc udzielana przez organizacje pozarządowe oraz kuratorów sądowych w warunkach wolnościowych ma charakter komplementarny. Koordynacja pomocy oraz pomoc doraźna leżą zasadniczo w gestii zawodowych kuratorów sądowych, natomiast organizacje pozarządowe realizują działania wspierające proces readaptacji społecznej, w szczególności w zakresie aktywizacji zawodowej, rozwoju kompetencji społecznych oraz wsparcia środowiskowego.

Służba więzienna, zawodowi kuratorzy sądowi oraz organizacje pozarządowe zostaną zobowiązane do współpracy i cyklicznej sprawozdawczości z zadań podejmowanych w latach 2027–2029.

Wsparcie dzieci i rodzin osób pozbawionych wolności oraz opuszczających zakłady karne stanowi element pomocy postpenitencjarnej kierowanej do osób najbliższych, ma na celu ograniczenie negatywnych skutków izolacji penitencjarnej, zjawiska dziedziczenia wykluczenia społecznego oraz wzmacnianie funkcjonowania rodzin osób pozbawionych wolności.

6. Wskaźniki realizacji celów

Wskaźniki produktu opisują skalę działań, a wskaźniki rezultatu – zmianę osiągniętą dzięki wsparciu. Dla każdego wskaźnika określono okres pomiaru, źródło danych oraz wartości docelowe dla lat 2027–2029.

Jeżeli w 2027 r. ustalana jest wartość bazowa, metodologia pomiaru musi zostać zatwierdzona przed rozpoczęciem zbierania danych i nie może być zmieniana w kolejnych latach bez opisanie wpływu zmiany na porównywalność wyników.

Wyniki pomiaru wskaźników będą analizowane corocznie w celu oceny postępów realizacji Programu, identyfikacji ewentualnych odchyłeń od wartości docelowych oraz podejmowania działań usprawniających. Stanowiąc będą również jedno ze źródeł informacji wykorzystywanych w procesie monitoringu i ewaluacji Programu.

Cel	Wskaźnik i sposób obliczenia	Źródło	Wartość bazowa	Wartości docelowe: 2027 / 2028 / 2029
Cel główny	Odsetek beneficjentów objętych	badanie	nd	20%

¹⁷ Katalog form pomocy dla osób pozbawionych wolności został określony w rozdziale 2 w pkt. 2.1 „Otoczenie prawne Programu” oraz w § 39 rozporządzenia regulującego zasady udzielania pomocy z Funduszu Sprawiedliwości.

Cel	Wskaźnik i sposób obliczenia	Źródło	Wartość bazowa	Wartości docelowe: 2027 / 2028 / 2029
	badaniem, którzy 6 miesięcy po zakończeniu wsparcia utrzymują co najmniej jeden rezultat usamodzielniający.	rezultatów MS		
Cel 1	Odsetek beneficjentów aktywizacji zawodowej, którzy podjęli zatrudnienie w ciągu 6 miesięcy od zakończenia wsparcia.	sprawozdania NGO	nd	≥20% / ≥25% / ≥30%
Cel 1	Odsetek osób wymagających pomocy mieszkaniowej, którym zapewniono zakwaterowanie lub skuteczne skierowanie do właściwej usługi.	sprawozdania realizatorów	nd	≥70% / ≥75% / ≥80%
Cel 2	Liczba osób, które rozpoczęły pomoc psychologiczną, terapeutyczną lub prawną.	sprawozdania realizatorów	nd	≥3 000 / ≥3 000 / ≥3 000
Cel 3	Liczba osób najbliższych objętych pomocą.	sprawozdania realizatorów	nd	≥1 500 / ≥1 500 / ≥1 500
Cel 4	Odsetek sądów rejonowych udzielających w roku co najmniej czterech form pomocy: liczba takich sądów / liczba sądów udzielających pomocy × 100%.	MS-S40r	ok. 8% (2024 r.)	≥12% / ≥15% / ≥20%
Cel 5	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć	dane dysponenta	nd	3

7. Ramy finansowe realizacji Programu

Środki z Funduszu w części postpenitencjarnej na realizację zadań w ramach Celów 1-4 rozdysponowywane są pomiędzy Centralny Zarząd Służby Więziennej, sądy i organizacje pozarządowe po uzyskaniu opinii Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym. Centralny Zarząd Służby Więziennej rozdziela otrzymane środki pomiędzy Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej, których jest obecnie 11 (do 2022 r. było ich 15¹⁸). Następnie środki trafiają do zakładów

¹⁸ Przygotowano projekt zmian w strukturze organizacyjnej Służby Więziennej, w ramach którego od 1 stycznia 2027 r. ponownie powinno być 15 okręgowych inspektoratów służby więziennej

karnych i aresztów śledczych. Część przeznaczana na sądy pozostaje w dyspozycji kuratorów sądowych. Natomiast środki trafiające do organizacji pozarządowych przekazywane są na podstawie ogłaszanych przez dysponenta Funduszu konkursów.

Realizacja Celu 5 będzie odbywać się w ramach zadań własnych Dysponenta Funduszu, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w tym przepisami dotyczącymi zamówień publicznych.

Program Pomocy Postpenitencjarnej na lata 2027–2029 ma charakter wieloletni i określa cele, zadania oraz zasady realizacji wsparcia. Realizacja programu w poszczególnych latach odbywać się będzie na podstawie rocznych planów finansowych Funduszu Sprawiedliwości, sporządzanych zgodnie z § 46 rozporządzenia: *„podstawą prowadzenia gospodarki finansowej Funduszu jest roczny plan finansowy sporządzany na dany rok budżetowy w trybie przewidzianym dla opracowywania projektu ustawy budżetowej”* w ramach obowiązującego cyklu budżetowego.

W § 47 ust. 3 rozporządzenia wskazano, że plan sporządza się z uwzględnieniem wyodrębnienia na:

- 1) pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom oraz osobom im najbliższym;
- 2) pomoc postpenitencjarną,
- 3) przeciwdziałanie przyczynom przestępczości.

7.1 Zasady finansowania

Finansowanie programu odbywa się na podstawie rocznych planów finansowych Funduszu. Historyczne wykonanie wydatków stanowi materiał diagnostyczny, ale nie przesądza o alokacji na lata 2027–2029.

Środki są przydzielane realizatorom odpowiednio do zakresu ustawowych zadań, wyników naborów, potrzeb grupy docelowej, zdolności wykonawczej oraz oceny ryzyka. Szczegółowe kwoty i harmonogramy określają plan finansowy, dokumentacja konkursowa i umowy.

7.2 Założenia finansowe realizacji programu w latach 2027–2029

Propozycja zmiany podziału środków została również przedstawiona do opiniowania Radzie Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym. Pismem z 11 sierpnia 2025 r. Przewodnicząca Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym pani Maria Ejchart Podsekretarz Stanu zaakceptowała¹⁹ zaproponowany sposób alokacji podziału środków finansowanych w części postpenitencjarnej na 2026 r., tj.:

- 1) Centralny Zarząd Służby Więziennej – 38 %;
- 2) Sądy – 38 %;
- 3) organizacje pozarządowe – 24%.

W związku z tym, że na dzień tworzenia planu finansowego Funduszu nie było opinii od Rady, a Centralny Zarząd Służby Więziennej zaplanował koszty w wysokości 18.178 tys. co stanowi więcej niż

¹⁹ W związku z treścią uchwały nr 1/2025 Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym z dnia 30 maja 2025 roku w sprawie udzielenia przez Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym Przewodniczącej Rady upoważnienia do podejmowania decyzji w sprawach dotyczących bieżącej działalności Rady, między posiedzeniami Rady Głównej oraz posiedzeniami Prezydium Rady Głównej

limit wynikający z podziału 38%, w związku z tym, że na koncie Dysponenta Funduszu pozostają znaczne środki finansowe, Dysponent Funduszu przychylił się do zaplanowanych kosztów przez CZSW i różnica zostanie pokryta z innych przychodów Funduszu Sprawiedliwości.

Centralny Zarząd Służby Więziennej przesłał projekt planu finansowego Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości wg układu paragrafowego na 2026 r. W przychodach zaplanowano 38.427 tys., natomiast w kosztach 18.178 tys. co stanowi 47,3% całości środków przeznaczonych na pomoc postpenitencjarną.

Przy powyższej alokacji środków finansowych w części postpenitencjarnej podział środków na moment sporządzenia Programu (na rok 2026) wygląda następująco:

- 1) Centralny Zarząd Służby Więziennej – 18 179 tys. zł;
- 2) Sądy – 12 558 tys. zł;
- 3) Organizacje pozarządowe – 9 222 tys. zł.

Jednocześnie Dysponent podjął działania w celu zwiększenia alokacji środków na rzecz sądów do kwoty 14 602 tys. zł. Mając na uwadze doświadczenia związane z realizacją Programu w 2026 r., przyjęto założenie, że w latach 2027-2029 środki będą corocznie alokowane w następujących proporcjach:

- 1) Centralny Zarząd Służby Więziennej – 20 000 tys. zł (40%);
- 2) Sądy – 15 000 tys. zł (30%).
- 3) Organizacja pozarządowe – 15 000 tys. zł (30%);

W sumie **w latach 2027–2029** indykatywny podział środków Funduszu przeznaczonych na realizację Programu wyniesie **153,6 mln zł**, z czego:

- 1) 150,0 mln zł – realizacja działań w ramach Celów 1-4,
- 2) 3,0 mln zł – realizacja zadań w ramach Celu 5,
- 3) 0,6 mln zł – monitorowanie i ewaluacja Programu.

Przedstawiony podział ma charakter planistyczny i został opracowany na potrzeby Programu. Ostateczna wysokość środków przeznaczonych na realizację poszczególnych działań będzie uzależniona od wysokości przychodów Funduszu Sprawiedliwości oraz przyjętych planów finansowych na poszczególne lata realizacji Programu.

Tabela 13. Struktura liczby osadzonych w jednostkach penitencjarnych według okręgów i rodzaju osadzenia.

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
Ogółem	69 353	7 654	61 699
OKRĘG BYDGOSKI	8 979	843	8 136
AŚ Bydgoszcz	288	65	223
szpital	15	2	13

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
OZ Bydgoszcz	55	0	55
OZ Strzelewo	0	0	0
OZ Bydgoszcz Fordon	484	70	414
AŚ Gdańsk	889	350	539
szpital	40	4	36
OZ Gdańsk Przeróbka	425	0	425
AŚ Starogard Gdański	305	34	271
AŚ Wejherowo	334	56	278
OTZS Zwartowo	28	0	28
ZK Nr 1 Grudziądz	927	30	897
dom dla matki i dziecka	27	1	26
szpital (***)	8	1	7
OZ Grudziądz	194	37	157
ZK Inowrocław	333	0	333
OZ Toruń	132	52	80
ZK Koronowo	513	0	513
OZ Czersk	0	0	0
OTZS Sucha	36	0	36
OZ Chojnice	106	19	87
ZK Kwidzyn	565	0	565
ZK Potulice	1 038	35	1 003
szpital	53	3	50
OZ Potulice	0	0	0
ZK Sztum	909	0	909
OZ Malbork	157	28	129
ZK Włocławek	1 118	56	1 062

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
OKRĘG KATOWICKI	8 142	814	7 328
AŚ Bytom	273	32	241
szpital	23	2	21
OZ Zabrze	566	0	566
AŚ Częstochowa	208	60	148
OZ Wąsosz	81	0	81
AŚ Gliwice	371	96	275
AŚ Katowice	386	100	286
AŚ Mysłowice	354	125	229
AŚ Sosnowiec	268	27	241
AŚ Tarnowskie Góry	371	75	296
ZK Cieszyn	352	38	314
OZ Bielsko Biała	231	64	167
ZK Herby	307	32	275
OZ Lubliniec	207	20	187
ZK Jastrzębie Zdrój	828	0	828
OZ Jastrzębie Zdrój	27	0	27
ZK Racibórz	802	97	705
ZK Nr 1 Strzelce Opolskie	821	0	821
OZ Strzelce Opolskie	520	20	500
OZ Kędzierzyn Koźle	0	0	0
ZK Wojkowice	897	26	871
OZ Ciągowice	249	0	249
OKRĘG KOSZALIŃSKI	7 401	764	6 637
AŚ Koszalin	323	80	243
OZ Dobrowo	363	0	363

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
OZ Koszalin	344	0	344
AŚ Międzyrzecz	377	44	333
AŚ Słupsk	184	62	122
OZ Ustka	198	0	198
AŚ Szczecin	379	128	251
szpital	94	55	39
OZ Stargard	735	130	605
ZK Czarne	1 068	34	1 034
szpital	63	0	63
OZ Szczecinek	184	0	184
OZ Złotów	131	23	108
ZK Goleniów	775	84	691
ZK Gorzów Wielkopolski	520	42	478
OZ Słońsk	267	0	267
ZK Nowogard	676	60	616
OZ Płoty	191	0	191
ZK Stare Borne	153	0	153
OZ Opatówek	0	0	0
ZK Wierchowó	376	22	354
OKRĘG KRAKOWSKI	4 889	669	4 220
AŚ Kielce	946	112	834
AŚ Kraków	506	205	301
szpital	65	33	32
OZ Kraków Nowa Huta	264	0	264
ZK Nowy Sącz	343	82	261
ZK Nowy Wiśnicz	511	51	460

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
ZK Pińczów	584	32	552
ZK Tarnów	559	88	471
OZ Tarnów Mościce	487	12	475
ZK Trzebinia	410	27	383
ZK Wadowice	214	27	187
OKRĘG LUBELSKI	4 071	532	3 539
AŚ Krasnystaw	298	0	298
AŚ Lublin	798	273	525
ZK Biała Podlaska	223	54	169
OZ Zabłocie	0	0	0
ZK Chełm	527	31	496
ZK Hrubieszów	477	18	459
ZK Opole Lubelskie	643	67	576
ZK Włodawa	635	22	613
ZK Zamość	188	67	121
OZ Zamość	282	0	282
OKRĘG ŁÓDZKI	5 341	657	4 684
AŚ Łódź	613	250	363
AŚ Piotrków Trybunalski	642	168	474
OZ Golesze	55	0	55
ZK Garbalin	825	0	825
ZK Kluczbork	361	14	347
OZ Sieraków Śląski	579	0	579
ZK Łowicz	833	83	750
ZK Nr 1 Łódź	565	42	523
OZ Łódź	144	0	144

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
szpital	39	5	34
ZK Sieradz	645	95	550
OZ Sieradz	40	0	40
OKRĘG OLSZTYŃSKI	6 599	547	6 052
AŚ Białystok	481	98	383
OZ Białystok	175	0	175
AŚ Elbląg	257	67	190
OZ Braniewo	119	0	119
AŚ Hajnówka	520	31	489
AŚ Olsztyn	152	31	121
OZ Olsztyn	332	0	332
OZ Szczytno	125	0	125
AŚ Suwałki	556	88	468
ZK Barczewo	456	79	377
OZ Kikity	45	0	45
ZK Czerwony Bór	841	61	780
OZ Grądy - Woniecko	204	0	204
ZK Dubliny	201	0	201
OZ Giżycko	61	0	61
ZK Iława	1 072	74	998
OZ Działdowo	81	18	63
ZK Kamińsk	921	0	921
OKRĘG OPOLSKI	7 654	524	7 130
AŚ Dzierżoniów	185	31	154
OZ Piława	129	0	129
AŚ Jelenia Góra	265	59	206

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
AŚ Opole	257	41	216
OZ Turawa	139	0	139
OZ Opole	77	0	77
AŚ Świdnica	139	49	90
AŚ Wrocław	700	240	460
OZ Wrocław	582	0	582
ZK Brzeg	332	22	310
OZ Grodków	96	0	96
ZK Głogów	280	0	280
ZK Głubczyce	215	0	215
ZK Kłodzko	594	22	572
ZK Nysa	627	0	627
OZ Prudnik	119	20	99
ZK Strzelin	720	0	720
ZK Wołów	944	5	939
ZK Nr 1 Wrocław	644	35	609
OZ Oleśnica	164	0	164
ZK Zaręba	446	0	446
OKRĘG POZNAŃSKI	5 576	701	4 875
AŚ Ostrów Wielkopolski	240	110	130
OZ Kalisz	70	0	70
AŚ Poznań	535	239	296
szpital	45	21	24
OZ Poznań	201	0	201
OZ Rosnowo	0	0	0
OZ Koziegłowy	528	0	528

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
AŚ Zielona Góra	221	96	125
ZK Gębarzewo	578	50	528
OZ Pobiedziska	58	0	58
OZ Środa Wielkopolska	75	34	41
ZK Krzywaniec	755	44	711
dom dla matki i dziecka	12	0	12
ZK Rawicz	719	39	680
ZK Wronki	1 351	0	1 351
OZ Szamotuły	188	68	120
OKRĘG RZESZOWSKI	3 460	349	3 111
ZK Dębica	524	0	524
OZ Chmielów	145	0	145
ZK Jasło	233	0	233
ZK Łupków	268	0	268
OZ Moszczaniec	263	0	263
ZK Przemyśl	196	57	139
OZ Medyka	204	0	204
ZK Rzeszów	1 229	292	937
ZK Uherce Mineralne	351	0	351
OZ Jabłonki	0	0	0
OZ Średnia Wieś	47	0	47
OKRĘG WARSZAWSKI	7 241	1 254	5 987
AŚ Grójec	166	37	129
OZ Stawiszyn	177	0	177
AŚ Warszawa Białołęka	1 282	440	842
OZ Popowo	137	0	137

	Liczba osadzonych ewidencyjna	Tymczasowo aresztowani	Skazani i ukarani
AŚ Warszawa Grochów	473	79	394
OZ Bemowo	181	0	181
AŚ Radom	882	140	742
szpital	46	25	21
OZ Radom	0	0	0
AŚ Warszawa Służewiec	880	278	602
ZK Płock	695	88	607
OZ Płońsk	0	0	0
ZK Przytuły Stare	1 122	82	1 040
ZK Siedlce	687	85	602
ZK Żytkowice	386	0	386
OZ Pionki	127	0	127
OTZS – oddział tymczasowego zakwaterowania skazanych			
(*) – obiekty zakwaterowania osadzonych modernizowane/remontowane lub nieposiadające pozwolenia na użytkowanie			
(**) – osadzeni przebywający w zakładzie leczniczym poza AŚ lub ZK, w pomieszczeniach Policji, wydani do innego państwa w charakterze świadka w toczącym się postępowaniu karnym oraz osadzeni, którzy nie powrócili do AŚ/ZK lub zbiegli			
(***) – oddział ginekologiczno-położniczy – filia szpitala AŚ w Bydgoszczy			

Źródło: opracowanie własne Departamentu Funduszy i Nieodpłatnej Pomocy Prawnej na podstawie rocznych i miesięcznych informacji statystycznych CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>, [dostęp 11.05.2026 r.].

Poniższa tabela przedstawia podział środków na poszczególne okręgowe inspektoraty służby więziennej zgodnie z udziałem procentowym osadzonych skazanych przebywających w każdym okręgu. W związku z faktem, że planowane jest utworzenie 2 ośrodków pomocy postpenitencjarnej na terenie każdego okręgu OISW, kwotę na dany rok podzielono na dwa.

Tabela 14. Podział środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań przez organizacje pozarządowe według stanu ewidencyjnego osadzonych w OISW na koniec 2025 r. (w zł)

Lp.	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej	Stan ewidencyjny osadzonych	Udział procentowy	Podział przydzielonych środków
1	Bydgoszcz	8 979	12,95%	1 202 623,80
2	Katowice	8 142	11,74%	1 081 258,08
3	Koszalin	7 401	10,67%	971 713,72
4	Kraków	4 889	7,05%	643 474,66
5	Lublin	4 071	5,87%	536 951,30
6	Łódź	5 341	7,70%	705 865,04
7	Olsztyn	6 599	9,52%	885 286,62
8	Opole	7 654	11,04%	1 019 261,76
9	Poznań	5 576	8,04%	756 434,08
10	Rzeszów	3 460	4,99%	477 056,52
11	Warszawa	7 241	10,44%	942 554,42
	Razem	69 353	100,00%	9 222 480,00

W przypadku zmniejszenia wykonania przychodów Funduszu Sprawiedliwości w stosunku do planu, dysponent może zmniejszyć wysokość środków przeznaczonych na realizację programu lub ogłosić jego zamknięcie.

Najwyższy udział w podziale środków uzyskały OISW w Bydgoszczy (12,95%), Katowicach (11,74%) oraz Opolu (11,04%), co wynika z wysokiego stanu ewidencyjnego osadzonych w tych okręgach. Najniższy poziom finansowania przewidziano dla OISW w Rzeszowie (4,99%) oraz Lublinie (5,87%), które charakteryzują się relatywnie niższą liczbą osadzonych.

Zastosowany mechanizm podziału środków zapewnia proporcjonalność finansowania względem liczby osób objętych działaniami postpenitencjarnymi.

7.3 Zasady funkcjonowania i dystrybucji środków

Środki z Funduszu Sprawiedliwości w części postpenitencjarnej są rozdzielane pomiędzy Centralny Zarząd Służby Więziennej (CZSW), sądy oraz organizacje pozarządowe.

Podział ten jest dokonywany po uzyskaniu opinii Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym.

CZSW przekazuje środki do Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej, skąd trafiają one bezpośrednio do zakładów karnych i aresztów śledczych. Zgodnie z reorganizacją struktury Służby Więziennej od 1 stycznia 2027 r. powinno funkcjonować 15 OISW.

Pula środków przeznaczona dla sądów pozostaje w dyspozycji zawodowych kuratorów sądowych trafia do kuratorów sądowych, natomiast organizacje pozarządowe uzyskują finansowanie bezpośrednio od MS w drodze konkursów.

Realizacja programu opiera się na współpracy pomiędzy realizatorami w zakresie wynikającymi z obowiązujących przepisów prawa oraz właściwości poszczególnych podmiotów. Wymiana informacji i współdziałanie służą zapewnieniu ciągłości udzielanej pomocy, przy zachowaniu zakresu odpowiedzialności każdego z realizatorów.

Działania postpenitencjarne obejmują ogółem 69 353 osadzonych (stan ewidencyjny na koniec 2025 roku).

Podział środków na organizacje pozarządowe w poszczególnych okręgach opiera się na proporcji liczby osadzonych, co zapewnia proporcjonalne finansowanie. Zgodnie z tym mechanizmem największy udział w środkach przypadł OISW w Bydgoszczy (12,95%), Katowicach (11,74%) oraz Opolu (11,04%), a najniższy OISW w Rzeszowie (4,99%) i Lublinie (5,87%)²⁰.

7.4 Analiza wydatków w latach 2020–2025

W latach 2020–2025 zaobserwowano wyraźny wzrost kwoty zarówno planowanych, jak i rzeczywiście wydatkowanych środków na pomoc dla więźniów, osób zwalnianych i ich rodzin. W latach 2024 i 2025 plany budżetowe przekroczyły odpowiednio 35 mln zł oraz 41 mln zł. W 2023 roku wykonanie wydatków niemal zrównało się z planem.

Głównym realizatorem pomocy (46,7% całości wydatków) była Służba Więzienna, której nakłady wzrosły z ok. 8,6 mln zł w 2020 r. do ponad 15,6 mln zł w 2025 r. (wzrost o ok. 81%).

Sądy zrealizowały 29% wydatków, przy czym kwoty te wzrosły z ok. 5,1 mln zł (2020 r.) do ok. 9,7 mln zł (2025 r.).

Organizacje pozarządowe odpowiadały za 24,3% wydatków, odnotowując wzrost z ok. 6,6 mln zł w 2020 r. do ponad 10,1 mln zł w 2024 r., a następnie nieznaczny spadek w 2025 r. do poziomu ok. 8,1 mln zł.

7.5 Budżet i podział środków na 2026 rok

Początkowo na rok 2026 zaakceptowano podział środków w proporcjach: CZSW – 38%, sądy okręgowe – 38%, organizacje pozarządowe – 24%. Z uwagi na plany CZSW przekraczające wyznaczony limit, dysponent Funduszu zdecydował się pokryć różnicę z innych przychodów.

Na moment sporządzenia programu na 2026 rok, alokacja środków wyniosła: CZSW – 18 179 tys. zł (47,3% całości), sądy – 12 558 tys. zł (przy czym dysponent podjął działania w celu zwiększenia tej kwoty do 14 602 tys. zł), organizacje pozarządowe – 9 222 tys. zł.

7.6 Plany i założenia programu od 2027 roku (PPP 2027–2029)

Ramy prawne i organizacyjne programu:

- Program pomocy postpenitencjarnej (PPP) na lata 2027–2029 ma charakter wieloletni.
- Realizacja tego programu będzie się odbywać na podstawie rocznych planów finansowych Funduszu Sprawiedliwości, tworzonych zgodnie z trybem opracowywania projektu ustawy budżetowej.
- Plan na dany rok będzie wyodrębniał środki na: pomoc pokrzywdzonym i ich bliskim, pomoc postpenitencjarną oraz przeciwdziałanie przyczynom przestępczości.

²⁰ do przedmiotowych założeń wzięto pod uwagę istniejące 11 OISW – na moment sporządzenia Programu.

Założenia finansowe i struktura wydatków od 2027 roku:

- Na podstawie doświadczeń z 2026 roku założono nową strukturę corocznego podziału środków na lata 2027–2029 w proporcjach: CZSW – 40% (20 000 tys. zł), sądy – 30% (15 000 tys. zł), organizacje pozarządowe – 30% (15 000 tys. zł).
- Całkowita kwota przeznaczona na realizację programu w latach 2027–2029 wyniesie 150 mln zł.
- Przedstawiony podział środków ma obecnie charakter wyłącznie planistyczny.
- Ostateczna wysokość funduszy zależeć będzie od wysokości przychodów Funduszu Sprawiedliwości w poszczególnych latach.
- W sytuacji, gdy faktyczne przychody Funduszu będą niższe niż zakładał plan, dysponent będzie miał prawo obniżyć pulę środków na program lub podjąć decyzję o jego zamknięciu.

8. Indykatorywny harmonogram realizacji konkursów i naborów w ramach programu

8.1 Konkurs ofert dla organizacji pozarządowych

Konkurs ofert dla organizacji pozarządowych planowany jest w celu realizacji zadań z zakresu pomocy postpenitencjarnej w latach 2027–2029. Harmonogram konkursu ma charakter ramowy i może podlegać aktualizacji w zależności od uwarunkowań organizacyjnych, finansowych oraz potrzeb pojawiających się w toku realizacji programu.

Tabela 14. Indykatorywny harmonogram realizacji konkursów w rozbiciu na etap, termin i zakres.

Etap	Termin	Zakres
Ogłoszenie konkursu ofert dla organizacji pozarządowych	IV kwartał 2026 r.	Publikacja dokumentacji konkursowej w BIP oraz na stronie internetowej Ministra Sprawiedliwości.
Termin składania ofert	IV kwartał 2026 r.	Składanie ofert przez organizacje pozarządowe, realizujące zadania mieszczące się w ramach programu. Termin składania ofert nie krótszy niż 30 dni od dnia ogłoszenia konkursu.
Ocena formalna ofert oraz procedura uzupełnień	IV kwartał 2026 r.	Weryfikacja wymogów formalnych, podmiotowych oraz kompletności dokumentacji, w tym możliwość wezwania do uzupełnienia braków

Etap	Termin	Zakres
		formalnych
Ocena merytoryczna	IV kwartał 2026 r.	Ocena ofert prowadzona przez zewnętrznych ekspertów, w szczególności pod kątem zgodności z celami programu, jakości planowanych działań, adekwatności budżetu oraz potencjału realizacyjnego podmiotu.
Rozstrzygnięcie konkursu	IV kwartał 2026 r.	Zatwierdzenie wyników konkursu przez dysponenta Funduszu Sprawiedliwości oraz publikacja ofert wybranych do dofinansowania wraz z wysokością przyznanych środków
Zawieranie umów	IV kwartał 2026/ I kwartał 2027 r.	Zawieranie umów wieloletnich z określeniem podziału środków finansowych na poszczególne lata realizacji oraz możliwością aktualizacji harmonogramu rzeczowo-finansowego.

W przypadku niewystarczającej liczby ofert, konieczność zapewnienia ciągłości realizacji zadań lub potrzeby uzupełnienia zakresu wsparcia możliwe będzie przeprowadzenie dodatkowego konkursu uzupełniającego. Postępowanie uzupełniające prowadzone będzie zgodnie z zasadami obowiązującymi dla konkursu głównego (przeprowadzenie oceny formalnej i merytorycznej), z możliwością skrócenia poszczególnych etapów postępowania.

Przekazanie środków finansowych następować będzie zgodnie z postanowieniami zawartych umów, po spełnieniu warunków określonych w dokumentacji konkursowej i umownej. W przypadku projektów wieloletnich dopuszcza się możliwość aktualizacji wysokości środków finansowych przewidzianych na kolejne lata realizacji zadania, z uwzględnieniem dostępności środków Funduszu Sprawiedliwości.

9. System realizacji programu

9.1 Zarządzanie i odpowiedzialność

Dysponent Funduszu odpowiada za zatwierdzanie kierunków realizacji, zapewnienie finansowania w granicach planu finansowego, podejmowanie decyzji zarządczych oraz nadzór nad

programem. DFN koordynuje realizację, konsoliduje dane i przygotowuje okresowe informacje zarządcze.

DWOiP współpracuje w sprawach należących do jego właściwości, w szczególności dotyczących kuratorskiej służby sądowej i Służby Więziennej. Zakres odpowiedzialności departamentów nie może się dublować; właściciel każdego działania i terminu jest wskazywany w rocznym planie wdrażania.

Realizatorzy odpowiadają za zgodność działań z prawem, programem, umową lub planem finansowym, kwalifikowalność wydatków, ochronę danych, dokumentowanie pomocy i osiąganie przypisanych produktów oraz rezultatów.

9.2 Proces realizacji

System obejmuje: planowanie roczne; nabór lub przydział środków; zawieranie umów albo zatwierdzanie planów rzeczowo-finansowych; realizację pomocy; monitoring; zarządzanie ryzykiem; kontrolę; rozliczenie; odzyskiwanie środków wykorzystanych nieprawidłowo; oraz ocenę rezultatów.

9.3 Monitoring

Monitoring służy bieżącemu ustalaniu postępu rzeczowego i finansowego, wartości wskaźników, odchyień od planu oraz ryzyk. DFN przygotowuje informację półroczną i roczną. Dane kwartalne mogą być wymagane wyłącznie wtedy, gdy wynikają z przepisów, planu finansowego, umowy albo są niezbędne do zarządzania istotnym ryzykiem.

CZSW przekazuje dane finansowe i rzeczowe w zakresie określonym przepisami oraz uzgodnionym formularzem. Sądy przekazują dane za pośrednictwem obowiązującej sprawozdawczości, w szczególności MS-S40r. NGO składają sprawozdania na zasadach i w terminach określonych w umowach.

Zakres danych jest ograniczony do informacji potrzebnych do rozliczenia środków i pomiaru wskaźników. Nie wprowadza się odrębnych obowiązków sprawozdawczych, jeżeli te same dane są już dostępne w wiarygodnym systemie.

9.4 Zarządzanie ryzykiem

DFN prowadzi rejestr ryzyk obejmujący co najmniej: niewykonanie planu finansowego, nierówną dostępność terytorialną, przerwanie ciągłości pomocy, niską jakość danych, podwójne finansowanie, niekwalifikowalne wydatki, naruszenia ochrony danych i niewykonanie rezultatów. Dla ryzyk istotnych określa się właściciela, działanie zaradcze i termin.

9.5 Kontrola realizacji Programu

Kontrolę realizacji Programu prowadzi dysponent Funduszu albo upoważniona przez niego komórka organizacyjna lub osoba, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym § 35 rozporządzenia w sprawie Funduszu, postanowieniami umów oraz rocznym planem kontroli.

Kontrola może mieć charakter planowy albo doraźny oraz być prowadzona na dokumentach lub w miejscu realizacji zadania. Dobór podmiotów do kontroli opiera się na analizie ryzyka, wartości finansowania, wynikach monitoringu, wcześniejszych nieprawidłowościach i sygnałach o możliwym naruszeniu.

Zakres kontroli obejmuje w szczególności: zgodność z programem i umową; kwalifikowalność i udokumentowanie wydatków; prawidłowość wyboru beneficjentów; faktyczne wykonanie działań;

wiarygodność danych sprawozdawczych; osiągnięcie produktów i rezultatów; przestrzeganie zasad konkurencyjności, informacji i ochrony danych; oraz zapobieganie podwójnemu finansowaniu.

Kontrola kończy się udokumentowaniem ustaleń i przekazaniem zaleceń. Realizator ma możliwość odniesienia się do ustaleń na zasadach wynikających z właściwych przepisów lub umowy. DFN monitoruje wykonanie zaleceń, a w razie stwierdzenia nieprawidłowości podejmuje działania naprawcze, w tym wstrzymanie płatności, korektę, rozwiązanie umowy albo dochodzenie zwrotu środków.

Wyniki kontroli są analizowane zbiorczo co najmniej raz w roku i wykorzystywane do aktualizacji rejestru ryzyk, dokumentacji konkursowej, wzorów umów i wytycznych.

9.6 Ewaluacja

Po zakończeniu wdrażania Programu zostanie przeprowadzana ewaluacja ex post obejmująca w szczególności ocenę stopnia osiągnięcia celów oraz określenia przyczyn ich ewentualnego nieosiągnięcia. Ponadto, w okresie realizacji Programu mogą być prowadzone ewaluacje okresowe. Szczegółowy zakres, sposób ich przeprowadzenia oraz wykorzystania wyników będzie określany przez Dysponenta środków w dokumentach wdrożeniowych Programu, w szczególności w regulaminie konkursu lub opisie przedmiotu zamówienia. Przeprowadzenie ewaluacji może zostać zlecone zewnętrznym podmiotom wybranym w drodze zakupu usługi po przeprowadzeniu postępowania zgodnego z prawem zamówień publicznych.

Przeprowadzenie czynności ewaluacyjnych ma na celu w szczególności:

- 1) ocenę skuteczności, efektywności i użyteczności pomocy udzielonej w ramach Programu;
- 2) wykazanie czy realizowany Program odpowiada na zdiagnozowane potrzeby, czy osiąga zaplanowane cele, rezultaty;
- 3) wskazanie czynników, które przyczyniły się do realizacji celów Programu oraz barier utrudniających ich osiągnięcie;
- 4) identyfikację najbardziej skutecznych i użytecznych sposobów, form wsparcia oraz określenie dobrych praktyk, a także wskazanie rekomendacji użytecznych dla realizacji przyszłych Programów.
- 5) ocenę skuteczności działań informacyjnych, promocyjnych oraz inicjatyw realizowanych w ramach Celu 5.

Poszczególne elementy ewaluacji doprecyzuje Wykonawca, w konsultacji i w uzgodnieniu z Dysponentem Funduszu, uwzględniając specyfikę realizowanego Programu oraz napotkane trudności i problemy w jego realizacji.

9.7 Nadzór nad realizacją Programu

Nadzór nad prawidłową realizacją Programu sprawuje dysponent Funduszu. Nadzór obejmuje w szczególności ocenę zgodności realizowanych działań z przepisami prawa, Programem, planem finansowym Funduszu, dokumentacją konkursową, umowami oraz zatwierdzonymi harmonogramami rzeczowo-finansowymi.

Nadzór jest sprawowany w szczególności na podstawie wyników monitoringu, analizy ryzyka, kontroli oraz ewaluacji Programu. Zasady prowadzenia kontroli realizacji Programu określono w podrozdziale 9.5

Kontrolę realizacji zadań prowadzi dysponent Funduszu lub upoważnione przez niego osoby albo komórki organizacyjne, na zasadach, w trybie i zakresie określonych w § 35 Rozporządzenia

w sprawie Funduszu. Kontrolą mogą zostać objęte wszystkie podmioty realizujące zadania finansowane ze środków Funduszu, w szczególności jednostki organizacyjne Służby Więziennej, sądy oraz organizacje pozarządowe.

Kontrole mogą mieć charakter planowy albo doraźny. Kontrole planowe są prowadzone na podstawie okresowych planów kontroli, z uwzględnieniem analizy ryzyka. Kontrole doraźne mogą być podejmowane w szczególności w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w sprawozdaniach, opóźnień w realizacji zadań, niewykonania wskaźników, otrzymania informacji o możliwym naruszeniu prawa albo powstania zagrożenia dla prawidłowego wykorzystania środków Funduszu.

Kontrola może być prowadzona w siedzibie podmiotu realizującego zadanie, w miejscu realizacji zadania albo na podstawie dokumentów i danych przekazanych dysponentowi Funduszu. Sposób prowadzenia kontroli powinien być dostosowany do jej przedmiotu, wartości finansowania oraz poziomu rozpoznanego ryzyka.

Zakres kontroli może obejmować w szczególności:

- 1) zgodność realizacji zadania z Programem, umową, ofertą, planem rzeczowo-finansowym i harmonogramem;
- 2) prawidłowość kwalifikowania osób do objęcia pomocą;
- 3) zgodność rodzaju, zakresu i okresu udzielanej pomocy z obowiązującymi przepisami;
- 4) faktyczne wykonanie działań oraz osiągnięcie zadeklarowanych produktów i rezultatów;
- 5) prawidłowość, celowość i oszczędność ponoszonych wydatków;
- 6) rzetelność dokumentacji finansowej, merytorycznej i ewidencji beneficjentów;
- 7) zgodność danych wykazanych w sprawozdaniach ze stanem faktycznym;
- 8) przestrzeganie zasad udzielania zamówień i dokonywania zakupów;
- 9) zapobieganie podwójnemu finansowaniu tych samych wydatków lub świadczeń;
- 10) przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych, poufności i poszanowania godności osób objętych pomocą;
- 11) wykonanie obowiązków informacyjnych dotyczących finansowania zadania ze środków Funduszu;
- 12) realizację zaleceń wydanych w wyniku wcześniejszych kontroli.

Podmiot kontrolowany jest zobowiązany do udostępnienia dokumentów, danych, pomieszczeń i innych informacji niezbędnych do przeprowadzenia kontroli oraz do udzielania wyjaśnień w zakresie objętym kontrolą. Czynności kontrolne powinny być prowadzone z poszanowaniem praw osób korzystających z pomocy oraz z zachowaniem zasad ochrony informacji prawnie chronionych.

Ustalenia kontroli są dokumentowane w protokole, wystąpieniu pokontrolnym albo innym dokumencie przewidzianym we właściwych przepisach lub umowie. Podmiotowi kontrolowanemu zapewnia się możliwość przedstawienia wyjaśnień lub zastrzeżeń do ustaleń kontroli, na zasadach i w terminie wskazanych w dokumencie pokontrolnym.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości dysponent Funduszu może wydać zalecenia pokontrolne, określając sposób i termin ich wykonania. W zależności od rodzaju i wagi nieprawidłowości możliwe jest w szczególności zobowiązanie podmiotu do podjęcia działań naprawczych, korekty sprawozdania, uzupełnienia dokumentacji, zwrotu środków, wstrzymania dalszego finansowania albo rozwiązania umowy. Jeżeli ustalenia wskazują na możliwość naruszenia prawa, sprawa jest przekazywana właściwym organom.

Wykonanie zaleceń pokontrolnych podlega monitorowaniu. Podmiot kontrolowany przekazuje informację o sposobie ich wykonania wraz z dokumentami potwierdzającymi podjęte działania. W razie potrzeby może zostać przeprowadzona kontrola sprawdzająca.

Wyniki kontroli są analizowane co najmniej raz w roku. Wnioski z kontroli wykorzystuje się do identyfikowania ryzyk systemowych, doskonalenia zasad realizacji Programu, aktualizacji dokumentacji konkursowej i wzorów umów oraz planowania kolejnych kontroli.

9.8 Informacja, komunikacja i promocja

Ministerstwo Sprawiedliwości zapewni odpowiednią informację na temat możliwości udziału w konkursach ofert w ramach Celów Programu Pomocy Postpenitencjarnej oraz efektów jego realizacji – działania informacyjne powinny objąć całe terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich województw. Celem prowadzonego procesu komunikacji jest zapewnienie odpowiedniego poziomu wiedzy o możliwościach pozyskania wsparcia finansowego z Programu, zachęcenie podmiotów uprawnionych do wnioskowania o dofinansowanie, a przede wszystkim zwiększenie realnej dostępności pomocy dla osób opuszczających zakłady karne i Areszty Śledcze oraz ich rodzin.

Dodatkowo organizacje pozarządowe wyłonione na podstawie ogłoszonych konkursów będą zobowiązane do zamieszczenia na wszystkich materiałach, w publikacjach, informacjach dla mediów, ogłoszeniach oraz wystąpieniach publicznych dotyczących realizowanego Projektu odpowiedniej klauzuli informacyjnej:

Ponadto organizacje pozarządowe będą miały obowiązek umieszczania na wszystkich materiałach drukowanych/powielanych/internetowych, w szczególności promocyjnych i informacyjnych, dotyczących realizowanego Projektu, w widocznym miejscu, logotypu Funduszu Sprawiedliwości i Ministerstwa Sprawiedliwości oraz wyżej wymienionej klauzuli. Niedopuszczalne jest zastępowanie oznaczeń Funduszu Sprawiedliwości oznaczeniami własnymi podmiotów realizujących zadania lub ich eksponowanie w sposób dominujący, mogący wprowadzić w błąd opinię publiczną co do rzeczywistego źródła finansowania.

Na podstawie art. 35a ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2021r. poz. 305) podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych są obowiązane do podejmowania działań informacyjnych dotyczących tego finansowania lub dofinansowania, przy wykorzystaniu różnych form i metod komunikacji. Koszty tych działań są ponoszone w ramach finansowania lub dofinansowania z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych bądź ze środków własnych podmiotów realizujących zadania. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 953) określa rodzaje tych działań oraz sposób ich realizacji, w tym okres, w którym mają być realizowane, a także kwotę lub kwoty finansowania lub dofinansowania, do wysokości których nie powstaje obowiązek określony w art. 35a ust. 1 ustawy. Pełna treść informacji na temat obowiązków publicznych znajduje się na stronie <https://www.gov.pl/web/premier/dzialania-informacyjne>.

W zakresie działań informujących o nowych konkursach oraz rekrutacji beneficjentów w ramach Programu Pomocy Postpenitencjarnej, działania komunikacyjne zostaną podzielone na dwa zasadnicze etapy:

I Etap – skierowany do podmiotów realizujących zadania (organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji), mający na celu zwiększenie zainteresowania otwartymi konkursami ofert, podniesienie jakości składanych wniosków, a tym samym rozszerzenie terytorialnego zasięgu działań pomocowych Funduszu.

II Etap – skierowany bezpośrednio do odbiorców wsparcia (osób skazanych, opuszczających jednostki penitencjarne, ich rodzin i bliskich) oraz szerokiej opinii publicznej, w celu przełamywania barier społecznych i budowania poparcia dla procesów readaptacji.

Zasady Ogólne Komunikacji

Wszystkie działania promocyjne i informacyjne muszą być realizowane z bezwzględnym poszanowaniem godności ludzkiej, zasad ochrony danych osobowych (RODO), rzetelności przekazu oraz neutralności politycznej. Kluczowym elementem jest unikanie języka wykluczenia i stygmatyzacji – komunikacja powinna skupiać się na szansie, odpowiedzialności, bezpieczeństwie społecznym oraz budowaniu niezależności życiowej beneficjentów.

Promocja Sieci oraz zapewnienie efektywnego mechanizmu wydatkowania środków publicznych Funduszu Sprawiedliwości w ramach Celu 5 Programu

Istotnym celem Programu pozostaje zapewnienie racjonalnego, celowego i zgodnego z zasadami gospodarowania środkami publicznymi wydatkowania środków Funduszu Sprawiedliwości przeznaczonych na pomoc postpenitencjarną.

Działania wspierające:

- promowanie systemu pomocy postpenitencjarnej;
- upowszechnianie wiedzy na temat dostępnych form wsparcia dla osób pozbawionych wolności, zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osób im najbliższych;
- podejmowanie, organizowanie i zlecanie badań naukowych oraz prac rozwojowych dotyczących sytuacji i potrzeb osób uprawnionych do korzystania z pomocy postpenitencjarnej, a także organizacji i skuteczności systemu udzielania tej pomocy;
- ewaluacja oraz rozwój systemu organizacyjnego pomocy postpenitencjarnej finansowanej ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Narzędzia wdrażania:

Zamówienia publiczne zgodne z ustawą o zamówieniach publicznych.

Środki przeznaczone na realizację celu:

3 000 000 zł

Środki finansowe Funduszu Sprawiedliwości na realizację wsparcia w obszarze pomocy postpenitencjarnej			
	2027 rok	2028 rok	2029 rok
Promocja Sieci oraz zapewnienie efektywnego	1 mln	1mln	1mln

10. Analiza statystyczna kanałów dotarcia (ankiety wstępne beneficjentów określające źródło wiedzy o programie).

10.1 Zmiana druku PEN0026 Informacja o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej

Dyrektor Generalny Służby Więziennej zmienił druk PEN0026 – *Informacji o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej* (dalej: „informacji”), stanowiącej załącznik do świadectwa zwolnienia. W informacji dodano rubryki, w których zawodowi kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna będą uzupełniać informacje o formach udzielonej pomocy beneficjentowi.

Aktualnie razem ze świadectwem zwolnienia osoba opuszczająca jednostkę penitencjarną otrzymuje załącznik z informacją o pomocy udzielonej w jednostce penitencjarnej. Dokument ten powinien stanowić podstawę do kontynuacji udzielania pomocy danej osobie po opuszczeniu jednostki penitencjarnej. Dzięki niemu kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna będą mogły udzielić pomocy, której beneficjent/ka jeszcze nie otrzymał/a, co ograniczy dublowanie tego samego rodzaju udzielanej pomocy.

Zawodowi kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe oraz pomoc społeczna zostały o tym poinformowane.

10.2 Wprowadzenie jednolitego standardu udzielania pomocy przez zawodowych kuratorów sądowych oraz wzoru wniosków

Dnia 31 grudnia 2025 r. podpisano wytyczne dla kuratorów sądowych dotyczące udzielania pomocy postpenitencjarnej, wraz z załącznikami:

1. wzór informacji o udzielonej osadzonemu pomocy postpenitencjarnej;
2. wzór decyzji zawodowego kuratora sądowego w sprawie wniosku o udzielenie pomocy postpenitencjarnej;
3. wzór karty pomocy postpenitencjarnej.

Wytyczne zostały przesłane do sądów apelacyjnych w dniu 31 grudnia 2025 r.

W 2026 roku dysponent Funduszu po uzgodnieniu z sądami (kuratorami sądowymi) oraz Służbą Więzienną wprowadzi zalecenia dla Służby Więziennej oraz kuratorów sądowych w zakresie udzielania pomocy postpenitencjarnej ze środków Funduszu Sprawiedliwości oraz wzór decyzji kuratora sądowego dot. udzielenia/odmowy udzielenia wsparcia. Celem tych zaleceń (wytycznych) jest ujednolicenie zasad świadczenia pomocy na terenie całego kraju oraz zapewnienie kompleksowego wsparcia osobom uprawnionym do otrzymania pomocy w ramach pomocy postpenitencjarnej.